

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

39e jaargang nr. 4

juli - augustus 2010

Inhoud

- Pierre Kluyskens: Kapelleke Schreiboorn.	250
- Paul Bergmans: Inventaire Archéologique: Boekband met de afbeelding van Sint-Servatius.	258
- Yves Fassin: Albert Baertsoen in Gent.	259
- Daniël Van Ryssel: Minder bekende en/of verdwenen locaties: Donkersteeg en omgeving.	265
- Rudy van Elslande: De brongsieterij van George Minne in de Holstraat te Gent.	269
- Luc Devriese: <i>Ghendtsche</i> toestanden: Oorlogspataten met of zonder sprot en Gentse Volkstuintjes (1940-1942).	278
- Erik De Keukeleire: De Winterveldroom in het Citadelpark. Deel II. (1927-1933).	284
- Wegwyzer 1850.	302
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 22-23-24-25 November.	304
- Daniël Van Ryssel: Vergeten Gentse schrijvers: Robert Mussche.	318
- Bibliografie.	321
- Lezers schrijven ons.	322
- Hugo Collumbien: Kroniekje van een oude Gentenaar.	323
- Alfons Van Werveke: Oudheidkundig Kroniek. Wellington tegen het "Journal de la Flandre". Overblijfselen van de vestingen.	325
- Dit bestaat niet meer. De bomen op de Charles de Kerchovelaan.	328

KAPPELLEKE SCHREI BOOM

Dezer dagen (1970) werd vernomen dat de Minister gevolg heeft gegeven aan het voorstel ertoe strekkende het gewezen godshuis Hebberecht, thans algemeen bekend als Schreiboorn of Kapelleken Schreiboorn in de Kortrijksepoortstraat, als monument te rangsschikken, zodat alles laat veronderstellen en verhoppen dat binnen afzienbare tijd, op voordracht van de Minister, zoals de wet het vereist, het Koninklijk Besluit zal verschijnen waarmede Schreiboorn de lange reeks geklasseerde merkwaardige gebouwen uit het Gentse zal komen aandikken.

Het nieuws zal met vreugde worden onthaald door hen die de sobere lijn en de gelukkige proporties van de XVIIIe eeuwse gevel van het gesticht, alsmede de stemmige kapel in zuivere Lodewijk XVI-stijl kennen en waarderen; voor mensen die er dagelijks voorbijrijden of voorbijrazen, nooit een blik overhadden voor het gebouw of nooit een voet hebben gezet in de heerlijke kruiskapel, zal het wel enigszins verwondering baren dat men juist dit ensemble wil klasseren, als wanneer er nog zoveel andere monumenten en stadsgezichten te Gent vruchteloos en sedert ettelijke jaren wachten op de veiligheidsriem en levensverzekering die een officiële rangschikking als monument of site onbetwistbaar uitmaakt.

De geschiedenis zelve van Schreiboorn is, net als gebouw en kapel, weinig gekend van de Gentenaren en is ten andere althans voor de vroegste periode, zo moeilijk te vangen als een aal bij zijn staart. Er kleeft aan het ontstaan en aan de eerste groei van het voormalige godshuis een zweem van legende, alsof het in die wordingsjaren allemaal een mooi sprookje ware geweest.

En zelfs vandaag de dag is dit sprookjesachtige niet volledig weggevaagd voor wie er 's zondags de halftienmis bijwoont. Het intieme kader, het goud dat er om het altaar flikkert, de tientallen snoezige kinderportretten aan de wand, het heerlijke beeld van O.L.Vrouw van de Schreiboorn hoog in zijn nis, de engelachtige stemmen van de nonnetjes, als zovele Soeur Sourire ex tempore non suspecto, die blij en zo ritmisch een Latijnse Gloria en Credo zingen, scheppen er een atmosfeer waarvan wij in geen andere kerk van het sta recht en ga zitten-regime nog mogen genieten.

Hier op drie meter van het stadsrumoer is de tijd blijven stille staan onder de vergulde letters die boven de poort prijken "Nood zoekt Troost", een leus die het oude bedehuis nu sedert meer dan zeven eeuwen is trouw gebleven.

700 lange en schone jaren liefdadigheid, barmhartigheid, verzorging, dat kan nogal tellen in het leven van een stad en van een gesticht. Hoevele ouderlin-

Interieur Kapelleke Schreiboorn.

gen, zieken, gebrekkigen, armen, bedevaarders, verschoppelingen werden er in al die eeuwen niet verzorgd, geheeld, getroost! De gebouwen, de muren brokkelden af, werden door nieuwe vervangen, de geest van de naastenliefde bleef onveranderd, ongerept zuiver.

Gent heeft in de Middeleeuwen talrijke hospiciën, gestichten, godshuizen geteld, waar de schoonste menselijke deugd, de liefdadigheid bloeide: het Utenhovehospitaal, het Wittoxhospitaal, het godshuis van St. Aubertus, van St. Jacobs, van St. Anna, van Wenemaer, de begijnhoven enz. In die kroon van vrome en onbaatzuchtige offervaardigheid, is het Hebberechtsgodshuis een van de mooiste parels geweest.

Lang voordat er sprake was van een Europa van het hart, hebben onze voorouders hier een Gent van het hart gecreëerd.

Sanderus die veel over onze gewesten heeft geschreven – te veel om wel en vooral juist te zijn – schrijft de stichting van het godshuis toe aan Jan Hebberecht, een Gentse poorter die zijn nazaten in 1327 ten grave droegen: “Hospitale Hebberecht, sub autoritate et patrocinio abbatis Blandiniensis positum, suae foundationis auctorem Hebberecht nomine praeficit.”

Men heeft de doorbravo Sanderus die gedurende eeuwen als de sommiteit inzake geschiedkunde en kennis van ons verleden doorging, nageschreven en gekopieerd en zo komt het dat midden in de XIXe eeuw, de even doorbrave Schoolmeester-historicus J.J. Steyaert in zijn “volledige beschrijving van Gent” dooernstig mocht schrijven: “Het hospitaal door Jan Hebbrecht, die in 1327 overleed, hier gesticht”. Het is pas een eeuw geleden, in 1870, dat slag op slag, twee studies verschenen die de bewering van Sanderus in diens Flandria Illustrata een zo ferme deuk gaven, dat zij aan scherven op de vloer van de geschiedkundige kritiek vloog.

Enerzijds August Van Lokeren, de man die alle archieven en documenten van de voormalige St. Pietersabdij uitpluisde: in een bijdrage in het *Messenger des Sciences historiques* maakte hij inderdaad korte nietten met Sanderus’ gezegde, door o.a. aan te tonen dat in de talloze documenten van de abdij geen enkel stuk voorkwam dat rechtstreeks of onrechtstreeks op de stichting van een godshuis door Jan Hebberecht wees, dat gemeld godshuis reeds in 1239, dus een eeuw vóór Hebberechts dood bestond en dat het ten andere nooit in de lijn van de abdijspolitiek gelegen had om het even welke stichting op haar grondgebied te dulden voor dewelke een leek of iemand die niet tot de abdij behoorde de pluim op zijn hoed had mogen steken.

Moest de argumentatie van de ernstige en onpartijdige Van Lokeren bij een of andere Gentenaar nog enige twijfel hebben laten bestaan, dan moest deze zeker verdwijnen na het lezen van de bijdrage van Frans De Potter

“Hebberechts-Godshuis, gewoonlijk Schreiboorn genaamd” hetzelfde jaar verschenen in de “Bulletins de l'Académie royale de Belgique, en enkele weken later afzonderlijk uitgegeven.

De Potter is een geëngageerd schrijver, zoals de meeste mensen die in de vorige eeuw de pen hanteerden: men had hem, in de linkse middens, hevig aangevallen om een aantal kleine onnauwkeurigheden die men natuurlijk geweldig had opgeschroefd. En zoals te verwachten, kon De Potter ook eens nijdig bijten en van zich afbijten. Zijn studie over het Hebberechtsgodshuis werd hem een gelegenheid om op ridder Diericx knappe historicus maar geweldig anti-klerikaal, post mortem, een venijnig pijltje te richten, daar Diericx de ingewikkelde historie van Schreiboorn's oorsprong te baat had genomen om een vinnige aanval te richten tegen de geestelijkheid.

Vandaag bekijken wij de zaken met veel meer sereniteit en wij halen de schouders op bij het lezen van al die kleingeestige polemieken, de historische waarheid is hoofdzaak, alle bijbedoelingen zijn bijzaak.

Dat Sanderus zich vergist heeft is menselijk en aanneembaar, vooral in zijn tijd: de verdiensten vaal de man, die zijn Flandria Illustrata moest ineensteken zonder subsidies en met allerhande niet te controleren bronnen, zich een weg moest banen doorheen een weefsel van legende en twijfelachtige stukken, zijn enorm groot, zo groot zelfs dat wij hem veel moeten vergeven: zonder Sanderus zouden wij nergens staan.

De Potter is in elk geval minder te verschonen wanneer hij schrijft: “Wat Sanderus betreft, naar allen schijn heeft deze, bij 't opstellen zijner historische schets van Gent, Cornelis Van der Meere eenvoudig nageschreven”.

Welnu Sanderus liet zijn Flandria Illustrata in 1641 verschijnen en Van der Meere, advocaat in de Raad van Vlaanderen, schreef zijn “Spiegel van de eerwaardighe heeren prelaeten van de oude, wijtvermaerde ende exemte abdije van Sente Pieters” pas vele jaren na Sanderus dood, in 1682!

Voegt daarbij het verslag opgemaakt door de abt van St. Pieter, Gudwald, en door hem in 1787 aan de Oostenrijkse regering overgemaakt, waarin hij zwart op wit en de pen op het hart, beweert dat Schreiboorn in 1402 door Geeraard Leeuwaert, een abt van St. Pieters, werd gesticht, en U krijgt een voorsmaakje van het dossier Schreiboorn, afgezien dan nog van de vraag hoe het komt dat op een zeker ogenblik de benaming Hebberechtsgodshuis uit de volksmond verdween om Schreiboorn te worden!

Wanneer men thans de zaken nuchter bekijkt en zich stipt houdt aan de niet weg te cijferen bronnen, komt men tot een eerste besluit: het zgn. Hebberechtsgodshuis bestond reeds in 1239, zodat én Sanderus in 1641 en Van der Meere in 1682 én abt Gudwald in 1787 en na hen tientallen andere

auteurs zich deerlijk hebben vergist. Van Lokeren haalt de autentieke en bewaard gebleven documenten aan van 1239, 1269, 1273 enz.

Hoe dit dan vastgehaakt aan de geschiedenis van onze brave Gentse poorter met name Jan Hebberecht?

Wel heel eenvoudig door een van die menigvuldige fonetische vergissingen waarvan de Middeleeuwen ons zo talrijke staaltjes bieden.

In twee authentieke akten van de XIIIe eeuw wordt gesproken van “hospitali Hecberti” of “hospitali Ecbert”.

Welnu Egbert was een Engelse monnik uit de VIIe eeuw die in Ierland en in onze gewesten het Evangelie kwam prediken en die na zijn dood zoals het toen mode was, heilig werd verklaard. Het moet ons dan ook geenszins verwonderen dat de abten van St. Pieters, wanneer zij op hun grondgebied een godshuis stichtten, in elk geval vóór 1239, het aan deze populaire heilige toewijdden.

Later in de XIVe eeuw is er inderdaad een Jan Hebberecht geweest, die zijn fortuin ten dienste stelde van zieken en armen, wellicht ook het godshuis van de abten van St.-Pieters begiftigde.

Van Ecbert naar Hebberecht is fonetisch althans, de afstand niet bijster groot: het Ecbertgodshuis werd in de volksmond het Hebberechtgodshuis en die naam bleef tot wanneer hij op zijn beurt werd verjaagd door Schreiboorn, maar een soort treurwilg of schreiende boom die zich op enkele honderden meter afstand van de Petercellepoort bevond en aan dewelke ook een ganse tros legende en historie hing.

Het Vaticaan heeft, naar wij in een krant lazen, onlangs de straffen en sancties tegen de overtreders van zijn Wegcode, aanzienlijk verscherpt en verzwaard, maar alles bij mekaar zijn deze geldboeten een peulschilletje vergeleken bij de middeleeuwse strafapparatuur van de Gentse St.-Pietersabdij, die haar bekroning en hoogtepunt vond in een lugubere galg op een boogscheut van de Petercellepoort tussen twee miniheuveltjes die onze voorouders nogal vermetel bergen noemden; de Molenberg en de Schreiberg, telgen van de Blandijnberg.

De abten van Sint-Pieters oefenden over de abdij en haar uitgestrekt grondgebied dat een stad naast de Gentse stede was, toezicht, macht en gezag uit en stuurden regelmatig, met een laatste zegen, een of andere schavuit naar de galg van de Schreiberg, aldus genaamd omdat men er hoogstwaarschijnlijk meer schreide en huilde dan lachte.

Dicht hij de galg verhief zich sedert onheuglijke tijden een schreiboorn, samentrekking van schreiende boom, naar alle waarschijnlijkheid een treur-

wilg.

Aan die boom hing, alvast in de XIIIe eeuw, een houten, Christusbeeld dat het voorwerp was van de godsvrucht van de moeders, weduwen of wezen van de ongelukkigen die aan de galg hun misdaden hadden uitgeoefend.

Waar galg en kruis nu juist gelegen waren, blijft een omstreden vraag. Diericx situeert Schreibeerg en galg op de plaats waar thans Plateaustraet, Nederkouter en Kortrijksepoortstraat samenkomen, doch de meeste auteurs situeren ze verder op: Prosper Claeys op de plaats van het huidige St.-Pietersstation, De Potter eveneens buiten de Petercellepoort, anderen nog aan het kruispunt van Kortrijksepoortstraat en IJzerlaan, Van Lokeren eindelijk buiten de Kortrijksepoort, aan de plaats later Oude Bareel genaamd.

Deze laatste ligging verdient onze voorkeur omdat op plannen en kaarten van de XVIIe en van de XVIIIe eeuw, een kapel Schreyboom aldaar wordt vermeld en aangetekend.

Want na de galg, na de treurwilg, na het Christusbeeld aan de boom, kwam er later ook nog een kapelleken waar men O.L. Vrouw van de Zeven Weeën vereerde en waaraan men de naam Onze Lieve Vrouw van de Schreiboorn placht te geven.

Wij hebben aldus langzaam maar tamelijk zeker de oorsprong van het Hebberechtsgodshuis en het ontstaan en de ligging van de Schreiboorn en van de oorspronkelijke kapel van de Schreiboorn gesitueerd.

Thans moeten wij nog beiden, die toch nogal ver van elkander verwijderd waren, trachten aan een te lijmen en bij gebrek aan formele oplossing grijpen. Frans De Potter schrijft gewoonweg: "Wat de naam (van het godshuis) betreft, onder welke de bidplaats en zelfs gans het gesticht doorgaans door het volk genoemd wordt, deze komt van de verbeelding der groep op 't hoogaltaar voort. Maria, de borst door zeven zwaarden doorstoken, zit aen den voet eens booms, en houdt op haar knieën 't lijk haars Zoons, van 't Kruis afgedaan. Deze verbeelding werd tijdens de Middeleeuwen gewoonlijk de Nood Gods geheten. De hier bedoelde boom, in de vorm van een kruis gesneden, is een wilg, treurwilg, weleer schreiende boom genaamd".

Deze tekst laat veronderstellen dat er niet noodzakelijk een rechtstreeks verband tussen de oorspronkelijke kapel Schreiboorn, extra muros, en het Hebberechtsgodshuis zou hebben bestaan, maar dat men in de kapel van het godshuis eenzelfde afbeelding van de Nood Gods zou aangebracht hebben.

Van Lokeren staat ons inziens dichter bij de waarheid of althans van de waarachtigheid, wanneer hij veronderstelt dat het beeld van Schreiboorn op een bepaald ogenblik naar het Godshuis werd verplaatst: "Nous ignorons à quelle occasion et à quelle époque cette chapelle fut fondée et disparut; nous ne sommes pas éloignés de croire cependant que sa proximité des ouvrages de

fortification, qui à différentes époques ont été élevés dans cette localité, ait été la cause de sa démolition et de son transfert dans la chapelle de l'hospice Hebberecht auquel elle donna son nom”.

Wat er ook van zij van de werkelijke oorsprong en van de verandering, in de volksmond, van de benaming van het godshuis, feiten waarover de gegevens zeer schaars tot ons zijn gekomen, weten wij in elk geval dat het godshuis gedurende eeuwen zijn taak en zijn zending heeft volbracht ten bate van zieken, armen en ongelukkigen die er heil en troost kwamen zoeken of er in vrede en rust hun laatste levensmaanden of jaren mochten doorbrengen.

Natuurlijk geleek een middeleeuws godshuis in geen enkel opzicht op een modern home voor studenten en studentinnen. Er heerste tucht en allerhande, gewoonlijk niet al te zware sancties, werden voorzien tegen hen die het reglement van het gesticht in de lucht sloegen: de proveniers moesten elkaar beleefd toespreken, liet God ziet U, hier vloekt men niet moest stipt worden nageleefd, de kostgangers moesten het eindeloos lang avondgebed in gemeenschap komen prevelen, mochten buiten het godshuis niet vernachten, moesten zwarte of grauwe klederen dragen, gehoorzamen aan de oversten, zovele zaken die ten andere gemeen waren aan alle dergelijke gestichten en die de mensen van toen, in Schreiboorn, als in het Alijnshospitaal of elders, niet contesteerden maar zonder mopperen aanvaardden: zij hadden een onderdak gevonden, werden goed verzorgd, gevoed en gekleed en wanneer zij ziek werden, verpleegd: meer wensten zij niet want zij waren in de middeleeuwse maatschappij die zoveel ellende kende, geprivilegieerden.

Het godshuis bleef in leven en kon in al die jaren standhouden dank zij een aantal renten gevestigd op goederen binnen en buiten Sint-Pietersstad en ook wel gedeeltelijk dank zij de proveniers die na hun overlijden gans of een deel van hun goederen aan het gesticht moesten afstaan. Giften van aanzienlijke Gentse families bleven ook niet uit, want in die tijd beoefende men de naastenliefde nog op een zeer concrete manier.

Het aantal mannen en vrouwen die er geherbergd waren, schommelde tussen 13 en 40, naar gelang de tijdstippen en de materiële mogelijkheden; een daadwerkelijke controle werd door de abdij uitgeoefend.

Een afzonderlijke categorie klanten vormden de reizigers, pelgrims en bedevaarders allerhande. In vroegere eeuwen reisde men niet om te leren, wel omdat men iets op zijn kerfstok had. Voor een ja of een neen, voor een pekelzonde, het minste vergrijp, stuurde de biechtvader of de stadsmagistraat U op bedevaart naar Rome, Saint-Jacques de Compostelle, het Heilig Land of een andere gewijde of gebenedijde bidplaats.

Wie er warmpjes inzat, maakte er gewoonlijk een plezierreisje van, maar voor

de arme drommels leek een dergelijke bedevaart aardig op een calvarietocht. Uitgeput trachtten zij 's avonds een stad of dorp aan te doen waar zij bij een of andere abdij, klooster of gesticht gingen aankloppen. In het Hebberechts-godshuis stonden, wanneer er plaats was, tafel en bed klaar voor de voorbijtrekkende pelgrims.

Het gesticht dat zich eeuw in, eeuw uit, aan de eisen en noden van de tijd aanpaste, werd herhaalde malen samen met de bidplaats gewijzigd, hersteld of gedeeltelijk herbouwd, o.a. in de XVde en XVIde eeuw, doch uit de documenten blijkt dat men ongeveer dezelfde schikking eerbiedigde als deze die wij nog kunnen bewonderen in het gewezen Alijngesticht, thans Museum voor Volkskunde.

Ten tijde van keizerin Maria Theresia bleek gans het ensemble van Schreiboorn bouwvallig en uitgeleefd en men besloot alle gebouwen te slopen.

Juist twee eeuwen geleden, in 1770, werd Jan-Baptist Simoens, niet David 't Kindt een van de grootste bouwmeesters van Gent, gelast met de opdracht een nieuw godshuis en kapel op te trekken.

Het werd o.m. de sobere gevel die wij vandaag nog bewonderen, eenvoudig, zonder enig nutteloos detail of versieringsinitiatief, naar lijn en geest nauw aansluitend bij het ideaal van onbaatzuchtige dienstvaardigheid van het godshuis. Waar een leus als "nood zoekt troost" boven de ingang deur prijkt, moet de bouwmeester een bijna ascetische architectuur ontwerpen. Enkel in de kapel heeft Simoens gestreefd naar een intimiteit die een zekere weelde en decor niet uitsluit en eeuwenoude groep van de Nood Gods die boven het altaar prijkt.

Later is deze kapel nog versierd geworden niet tientallen portretten van kinderen die aan O.L. Vrouw van Schreiboorn werden toegewijd, een zeer mooie en unieke verzameling over dewelke wij het wel eens bij gelegenheid zullen hebben.

PIERRE KLUYSKENS.

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 195

Op 19 oktober 1900 stelde Paul Bergmans in de rubriek "Boekbanden - Bibliotheek van de Stad en van de Universiteit , Acc. 9063 - XVIe eeuw" in het Frans een fiche op over

Boekband met de afbeelding van Sint-Servatius

Deze boekband in bruin kalfsleder op een eikenhouten plank met een breedte van 100 mm en een hoogte van 150 mm draagt op elk plat de afdruk van een gegraveerde metaalen plaat.

Onder een ingedrukte arcade met een getand bloemvormig ornament, staat Sint-Servatius in de kledij van een bisschop, recht op het uitgestrekt lichaam van een draak waarvan hij de keel doorboort bij middel van de punt van zijn staf

die hij vasthoudt met de rechterhand, met de andere houdt hij de sleutel van Sint-Pieter die heden nog bewaard wordt in Maastricht (1).

Aan weerszijde van de heilige, een engel. Rond zijn hoofd, omgeven door een stralenkrans, vier sterren. Daaronder een inscriptie: *Sancte Servati.or.* Rond deze afbeelding de volgende inscriptie, ontleend aan de dienst van Sint-Servatius en bij iedere hoek onderbroken door een vierblad: *Servatius servavit.*

|| fidem servavit plebem.domini. || servando.et.orando. || merito.quod.credidit alleluya ||

Deze boekband wordt door Mr. James Weale toegeschreven aan de stad Maastricht waarvan Sint-Servatius de patroonheilige was.

Hij is een van de meest zeldzame. Ons exemplaar behoort tot een Antwerpse druk uit het begin van de XVIe eeuw die in die tijd toebehoorde aan een Luikse religieuze.

Het bezit nog zijn koperen sloten; het beweegbare deel van deze laatsten is gehecht op lederen riemen die op het plat vastgehouden worden door een een nagel met afgeplatte kop die een vierblad voorstelt.

Koperen lamellen beschermen eveneens de hoeken van de marges van elk plat.

Cf. J. Weale, *Bookbindings and rubbings of bindings in the National Art Library, South Kensington Museum* (Londen, 1894-1898), introd., p.LXVI, catal., p.189.

(1) Zie *le Beffroi*, t.II (Brugge, 1864-1865), p.174.

ALBERT BAERTSOEN IN GENT

Albert Baertsoen is de beste en schoonste vertolker van onze stad, schreef Pierre Kluyskens in zijn artikel in de *Gentenaar* in 1952, artikel dat in 1991 werd overgenomen in 'Ghendtsche Tijdinghen'. *Die eigenaardige weemoed onzer Vlaamsche steden, heeft niemand intenser weergegeven dan Baertsoen*, staat in de necrologie in De *Gentenaar* van 13 juni 1922.

Toch is Baertsoen de laatste decennia stilaan vergeten geraakt. Sinds de retrospectieve van 1972 is weinig rond deze schilder en etser gebeurd, in tegenstelling tot zijn illustere tijdgenoot Emile Claus. Het is meer dan 100 jaar geleden dat hij zijn topwerk schilderde 'Dooi te Gent' of 'Le Dégel' dat thans in het Musée d'Orsay hangt, en waarvan een voorbereidend werk in het Gentse

Museum voor Schone Kunsten prijkt. De ets die Baertsoen van dit thema gemaakt heeft, heeft ook een enorm succes gehad, en vindt men af en toe in veilingen terug, aan goedkopere prijzen dan jaren geleden.

De studie van de biografieën van Baertsoen, wijst op een soort mythe, ontstaan in de loop der jaren. In een aantal publicaties - zo ook bij Kluyskens - wordt verwezen naar de graduele opbouw in de plaatsen waar Baertsoen schilderde. Deze romantische versie wil dat Baertsoen, eerst rondzwerfde in de streek rond Doel, vervolgens in de Vlaamse steden Diksmuide, Veurne en Nieuwpoort en Brugge, om pas nadat hij zich sterk genoeg voelde de Gentse thema's aan te pakken.

Pierre Kluyskens schetst de scholing van de Gentse kunstenaar. Hierin vermeldt hij de invloed van zijn twee leermeesters Den Duyts (1850-1897) en Delvin (1853-1922), met zijn strenge discipline; het contact met de School van Dendermonde en met Rosseels (1828-1912), en zijn verblijf in het atelier van Roll (1846-1919) in Parijs. Kluyskens vertelt: *Terug in eigen land, durft hij het niet aan zich onmiddellijk op zijn prooi, op het enige onderwerp dat hem werkelijk bekoort, te werpen. Hij neemt een laatste galop, doet een laatste proef in steden die het Gents klimaat benaderen: Brugge, Veurne, Diksmuide...* Hij had Parijs niet kunnen ontdekken, hij had Londen verwaarloosd, *te Gent vond hij de taal, de lijn, de kleur om de stad, zijn stad te bezingen.*

Deze interpretatie van Kluyskens steunt o.a. op Paul Colin, die in zijn boek over de Belgische Kunst het volgende schreef (p.217): *Baertsoen débuta sous le signe de l'école de Termonde. Puis la poésie des petites villes de Flandre, Nieuport, Dixmude, Bruges, le séduisit, et jusqu'en 1897, il en fixa certains aspects très fragmentaires, dans des toiles de faibles dimensions et qui cotoyaient parfois l'anecdote. La Zélande n'élargit pas sa vision, et il fallut la révélation de Gand, vers 1900, pour que Baertsoen comprît à la fois le double mystère de l'atmosphère et de la synthèse.'*

De Flippo catalogo (1981) nam deze biografie van Baertsoen over. *He needed the revelation of Ghent (around 1900) to understand both the double mystery of the atmosphere and of the synthesis.* Ook de biografie in *memoires-com* (2002) geeft: *Installé définitivement à Gand en 1902,...*

Dat het verhaal een eigen leven gaat lijden, wordt versterkt door overname in de literatuur. Zo bij Lieven Tavernier, recensent en auteur van een studie over Jean Ray, in zijn novelle 'Over Water' (p. 48): *Hoe lang heeft Baertsoen niet getalmd om naar dat laatste punt terug te keren, waarvan hij wist dat het het einde betekent? Bang voor dat allerlaatste moment, vertrok hij en schilderde hij de steden die het dichtst het Gentse klimaat benaderden: Veurne, Brugge, Diksmuide, Londen. Alsof hij in grote cirkelbewegingen rond het uiteindelijke*

doel maakte, breed en langzaam tot de tijd klaar was en hij voorgoed Gent zou schilderen. En daar werd hij de gevangene van dat ene onderwerp: het water van Gent.’

Eerste monografie over Baertsoen door Fierens-Gevaert

De verwarring kan ontstaan zijn door de monografie over Baertsoen door Fierens-Gevaert gepubliceerd in 1910, dat een van de referentiewerken blijft over Baertsoen.

Hij beschrijft achtereenvolgens het oeuvre van Baertsoen in Nieuwpoort, en Diksmuide, vervolgens Nederland en Brugge, om dan te komen tot zijn meesterwerken: zichten uit Gent rond 1903 (p. 20). *L'artiste peignit pendant trois années successives à Nieuport, en 1895, 1896 et 1897, tout en travaillant parfois dans la petite ville voisine de Dixmude et en retournant de temps à autre à Gand pour rêver à la Byloque, devant les eaux lourdes de la Lys.* En op p. 28 *Pendant plusieurs années presque immédiatement après les séjours à Nieuport, Baertsoen travailla en Zélande et particulièrement dans l'île de Walcheren, promenant son house-boat de Terneuzen à Flessingue, de Flessingue à Middelbourg, de Middelbourg à Veere.* Op p. 36 heet het: *Pour Baertsoen, Bruges ne pouvait se détacher du chapelet des villes flamandes. Il y fit un grand pas vers son terme idéal. Mais si Baertsoen peut être considéré comme le peintre d'une ville, c'est comme peintre de Gand; c'est dans sa propre cité qu'il accomplit l'acte de définitive adoration au pays natal.*

Oorzaken van een verkeerde interpretatie

Nochtans geeft Fierens-Gevaert zelf de uitleg: hij heeft gekozen voor een thematische benadering van de werken, gegroepeerd per geografische streek, waarbij Gent als laatste aan bod komt. Hij schrijft zelf (p. 27): *Suivre Baertsoen pas à pas dans le développement chronologique de son oeuvre ne serait plus possible et nous sommes bien obligé d'invoquer à nouveau le scrupuleux mutisme de l'artiste sur les particularités de sa carrière. Nous essayerons néanmoins d'apporter un peu d'ordre dans le classement des tableaux... Mais peut-être ceci nous permettra-t-il de voir plus clairement dans l'oeuvre que nous étudions.*

De verkeerde interpretatie steunt dus op een onzorgvuldige lectuur van de monografie van Fierens-Gevaert, die zelf natuurlijk verwarring scheidt door een soort climax te gebruiken

Il y fit un grand pas vers son terme idéal (p.36) en quelques villes de Flandre et de Hollande ...le rapprochaient de son but idéal. (p. 27-28)

Ons onderzoek wijst uit dat deze stelling van Kluyskens-Colin bijgevolg ontcracht moet worden. Fierens-Gevaert schrijft trouwens zelf: Baertsoen kwam regelmatig naar Gent terug (cfr. supra, p.20). We vermoeden zelfs eerder het omgekeerde. Albert Baertsoen verbleef al die jaren te Gent als hoofdstandplaats. In de catalogi van de tentoonstellingen, die soms het adres van de schilder vermelden, staat meestal *Gand, Quai de la biloque*, en in periode van langdurig verblijf in het buitenland, staan meestal twee adressen vermeld: Gent en Parijs, Londen, Oostende of Luik. Volgens de bevolkingsdienst van de Stad Gent, is hij in Gent tot in 1907 bijna onafgebroken gedomicilieerd geweest. Hij ondernam zijn boottochten naar Zeeland met zijn house-boat. Maar ook van Terneuzen kwam hij regelmatig terug naar Gent, waar hij actief was in het culturele verenigingsleven. Andere bronnen getuigen dat hij dikwijls daguitstappen maakte per trein om in Brugge of in andere steden te gaan tekenen of schilderen (Chabot, 1955)

De foutieve interpretatie van journalisten heeft misschien ook te maken met het feit dat Baertsoen in de jaren 1901-03 aan het toppunt van zijn carrière stond en dat hij precies in die periode zijn meesterwerken schilderde, een tiental Gentse zichten (p. 27): *Avant d'aborder la description de l'incomparable portrait de Gand que Baertsoen a tracé en une dizaine de tableaux, parmi lesquels sont ses pages les plus fortes Les chalands sous la neige, Le soir à Gand, et Le Dégel...*

Misschien is de verkeerde interpretatie ook te wijten aan de titelgeving die Baertsoen in zijn aanvangsjaren gebruikte, met vage termen, die het thema beschrijven, soms aangevuld met de vage omschrijving, 'en Flandre', of 'in Zeeland'. Voorbeelden van dergelijke algemene titels zijn: 'Devant l'Eglise', 'La rivière', 'Reflets', 'Vieux murs sur l'eau', 'Vieilles Maisons au bord de l'eau', 'Petite Cour en Flandre', 'Petite Cité au bord de l'eau', 'Vieux Canal Flamand', 'Soir sur les quais'.

Weinig van deze beschrijvingen zijn precies. Baertsoen vermeldde de naam van de stad niet systematisch, misschien nog minder zo het een Gents stadsgezicht betrof. En blijkbaar vond niemand het belangrijk om te achterhalen waar de stadsgezichten werden geschilderd of geëts, zelfs niet om de stad te identificeren, indien deze niet gekend was. De ligging van sommige plaatsen zijn in de loop der jaren zelfs vergeten geraakt, zoals de mooie ets 'De Rivier'.

Situering van Gentse stadsgezichten door Baertsoen

Nochtans geeft Fierens-Gevaert hierop zelf het antwoord (p. 24-25): *Mais toujours les interrogations passionnées de son coeur le ramenaient vers son vieux Gand. La Rivière contemporaine des Cordiers sur les Remparts atteste*

pour la première fois qu'une beauté insoupçonnée a été découverte par Baertsoen dans sa ville natale. Le site représenté est à trois minutes de sa demeure; ce sont les eaux dormantes de la Byloque, c'est la Lys à l'endroit où elle baigne la populaire impasse du Luysegevecht.

Wij hebben getracht aan dit euvel te verhelpen voor een aantal werken en een aantal 'vage' beschrijvingen te preciseren. Wij hebben hiervoor een beroep gedaan op vergelijkende studies met ander materiaal, zoals werken van andere schilders, en fotografisch materiaal, zoals postkaarten en foto's van stadsgezichten, alsook van publicaties over Baertsoen, waarin bepaalde tekeningen als voorstudies opgenomen werden. In een aantal gevallen bestaat de site een eeuw later nog en kan de situering nu nog de visu in situ worden gemaakt.

En tot onze grote verbazing hebben wij ontdekt dat vele van de vage omschrijvingen een Gents stadsgezicht betroffen. Het meest behulpzaam in dit werk was de iconografische studie van Armand Heins: *'Les Vieux Coins de Gand - Oude Hoekjes van Gent'*, een reeks van 124 lithografieën van Gentse stadsgezichten, in 1899 gepubliceerd en heruitgegeven in de jaren 1980 in Nederlandstalige vertaling. Bovendien waren de zichten gesitueerd op een plan van Gent. Omwille van de iconografische werkwijze van Heins zal in twijfelgeval de stelling van Heins primeren. Zo is de ets *'Oude Huizen in Vlaanderen'* (catalogoog etsen 104), waarvan tevens een oliedoek werd gemaakt, volgens Heins gesitueerd in het Meerhem, daar waar in het boek van Fierens-Gevaert uit 1910, twee schetsen van deze zelfde gevels gesitueerd worden op de Sint-Antoniushoek.

De meest opmerkelijke situering - die in de loop der jaren vergeten raakte - is deze van de *'Petite Cité au bord de l'eau - Pleintje bij avond langs het water'* (cat. 27, in Musée d'Orsay, Parijs) die duidelijk aan de Bijlokehoek kan geplaatst worden, door vergelijking met een schilderij van F. Willaert (De Bruyn, cat n° 39) en met een postkaart uit het begin van de eeuw. Door verdere vergelijking van de architectuur van deze gebouwen, kan tevens de ets *'De rivier'* (cat. 157) en het bijbehorend oliedoek daar ook gesitueerd worden. De witte gebouwen bovenaan rechts op de ets zijn dezelfde als deze van het schilderij van Parijs, ditmaal lateraal getekend.

De *'Petite Cour en Flandre - Pleintje in de Volksbuurt in Vlaanderen'* (cat. 23, MSK Antwerpen) van 1897 was reeds door de catalogoog van het Museum van Antwerpen en door Paul Eeckhout gesitueerd in Gent, in de Oude Molenaarsplaats (heden verdwenen, te situeren bij de Willem Wenemaerstraat). Heins geeft deze op zijn plan weer in de wijk Terplaeten.

De ets *'Oude huizen langs het water'* (cat. 150) is hetzelfde Gentse gezicht als het oliedoek de Kraanlei (cat. 35).

De ets *'Oude Waters'* (cat.156) schetst de Lieve voor het Gravensteen (AH 65),

en de ets 'Huizen langs het kanaal' (cat.134) stelt de achtergevels voor van de huizen van de Oudburg, genomen vanop de Krommewal zoals in Heins (AH 43) en zoals deze een eeuw later daar nog kunnen gezien worden.

Ook een van Baertsoens oudste werken, het oliedoek 'En ville Flamande, Soir' uit 1891 (schilderij waarvan we de huidige locatie niet terugvonden), reeds weergegeven in *The Studio* in 1898, is de oude Gentse haven, genomen vanop het Oud Vleeshuis, in de richting van de Koornlei. In de verte ontwaart men de vierkante toren van Sint-Michiels.

Besluit

Een deel van deze etsen en oliedoeken van Baertsoen met zichten van kanalen en huizen bestempeld als 'in Vlaanderen' zijn dus wel degelijk gesitueerd in Gent. Vermits een aantal van deze werken uit de vroege periode stammen, kan wel degelijk aangetoond worden dat Baertsoen gedurende zijn ganse loopbaan in Gent getekend heeft, en niet gewacht heeft om zich eerst te oefenen buiten zijn stad alvorens zich te wagen op het tekenen van zichten van zijn eigen stad. De romantische stelling van Fierens-Gevaert, Colin en Pierre Kluykens wordt aldus ontkracht. Gent heeft steeds een centrale plaats ingenomen in het oeuvre van Albert Baertsoen, dit gedurende zijn ganse carrière.

YVES FASSIN

Bibliografie

Colin Paul, *La peinture belge depuis 1830*, Bruxelles, 1930.

Eeckhout Paul, *Retrospectieve Tentoonstelling Albert Baertsoen 1866-1922*, Gent, 1972. De aanduidingen cat. in de tekst verwijzen naar deze catalogus.

Fierens-Gevaert, *Albert Baertsoen*, G. Van Oest, Brussel, 1910.

Flippo, *Belgian Artists in XIXth century*, 1981.

G.C. (Georges Chabot), Albert Baertsoen 1866-1922. In *La Métropole*, 7 november 1955

Armand Heins, *Les vieux Coins de Gand - Oude Hoekjes van Gent*, 124 Lithografieën, 1899 Herdruk in De Klaroen, Nazareth, 1980.

Kluykens P, Albert Baertsoen - Een leven en een werk zonder glimlach, maar niet zonder poëzie, in *Ghentsche Tijdinghen*, Jg. 20, 1991, nr. 2, p. 94-99. Overdruk uit krantenartikel 1952.

Lieven Tavernier, *Over Water*; novelle, Hadewych, 1986.

Yves Fassin werkt momenteel aan een inventaris van de schilderijen van Albert Baertsoen, meer speciaal aan de Gentse werken. Indien u informatie bezit over een van die werken kan U hem contacteren op tel 09/371.76.03 of via e-mail: y.fassin@skynet.be.

MINDER BEKENDE EN/OF VERDWENEN LOCATIES

Donkersteeg: Gruuthuus, Hemelrodesteen, Hotel Hemelrijk, Landbouwershuis, 1000 meubelen, Novotel.

De Donkersteeg, koffie-, restaurant- en winkelstraat van de Korenmarkt naar het Goudenleeuwplein, droeg reeds haar naam in de 13e eeuw. Over de betekenis ervan bestaan verschillende meningen. Frans De Potter denkt, door de engheid van de weg en de talloze luifels van het straatje, aan duister ; Prudens Van Duyse aan *via non strata* (niet geplaveid) ; Guido Deseyn oppert dat het misschien een afgeleide benaming is van *donc*, een onderaardse ruimte die diende als opslagplaats ; Maurits Gysseling houdt het ook op duister. In de Franse tijd (1794-1815) kreeg de straat de naam *rue du Paradis*, naar de afspanning "Hotel Hemelrijk" of "Hotel du Paradis" die er stond. Behalve enkele huizen met een bekende naam zoals De Gouden Leerse, De Roosenen Hoet (een kruidenierswinkel), De Jacht, Den Bonten Hert (een brouwerij), De Bonte Hondt, Het Juedenburch (zou hier in de Middeleeuwen een joodse gemeenschap gevestigd zijn geweest?), Het Gulden Vercken, De Gulden Flassche en Wit Peert, was er ook een klein beluik of straatje zonder einde van omstreeks 1500, het Rozestraatje, later Paradijszak of *Impasse de la rue du Paradis* genoemd, en stond er ook een stove of badplaats, een nuttige, maar tevens "een vloekwaardig erfdeel van 't heidendom" of plaats van ontucht, zoals Frans De Potter het uitdrukt en zoals Gent er in de 14e -15e eeuw een behoorlijk aantal bezat.

Het grootste, meest bekende en belangrijkste huis in de straat was ongetwijfeld het Gruuthuus, eerder genoemd *Tviercante Steenhuus*. Een groot Romaans Steen, in het begin van de straat, nummer 2, dat zich achteraan uitstrekte tot in de Hoogpoort, met overwelfde kelder op zuilen met knopkapitelen uit de 13e eeuw. Oorspronkelijk eigendom van de familie de Gruutere. In de 15e eeuw diende het niet als woonhuis, maar als mouterij of magazijn van grute. Gruut was een bereid kruid, ook gerst, een soort mout, dat de brouwers in hun bier mengden. Het gruterecht was een privilege om gruit maken en te verhandelen. De grutere of gruutheer behoorde tot rijke en machtige families (Borluut, Utenhove, Raveschoot...), had veel aanzien en woonde in het gruit-huis. Het gruterecht was een van de inkomsten van de vorst, die het in pacht of in leen gaf aan een leenhouder, de gruutheer, en was te betalen door al de

Donkersteeg: Paradijszak.

Donkersteeg en Goudenleewplein n 1920.
Alle huizen zijn verdwenen en hebben plaats gemaakt voor Novotel.

brouwers tot een mijl buiten de stad. Bij niet betaling kon de gruutheer de ketels van de brouwer laten stukslaan en het bier verbeurd verklaren.

Er bestaan twijfels of er vanaf de 14e eeuw nog sprake is van één huis of twee huizen. Bij recent bodemonderzoek zijn immers de fundamenten van een tweede groot gebouw aangetroffen.

Sinds de 14e eeuw was het Gruuthuis gekend onder de naam Hemelrodesteen, naar de patriciërsfamilie Van Hemelrode.

Van de 16e tot de 19e eeuw was het een befaamde afspanning Hotel Hemelrijk of Hotel du Paradis. Op het einde van de 18e eeuw werd de voorgevel omgebouwd tot een classicistisch herenhuis met zes traveeën en drie bouwlagen Eikenhouten Lodewijk XVI-trap met beeldhouwde trappaal. In 1792 werd het een spiegel- en hoedenmagazijn en de eigenaar, Judocus Ronse, verkocht een klein driehoekig stukje grond van drie voet aan de stad tot verbreding van de Donkersteeg. In de 20ste eeuw is de het gelijkvloers omgevormd tot een grote textielwinkel.

De herberg of afspanning ernaast was het bekende café restaurant Au Lion d'Or, met een feestzaal en een grote biljartzaal, met een prachtige Moorse decoratie. Al sedert het einde van de 18e eeuw droeg het de naam Landbouwershuis. Na W.O. I werd het een bekende en populaire dansgele-

genheid. Een oude Gentenaar heeft me verteld dat hij er vaak is gaan dansen. Bij de opkomst van de film was het een der eerste en grote cinemazalen. Later was het meubelmagazijn "1000 meubelen" er gevestigd. Dat gebouw werd op 19 januari 1957 door een brand volledig verwoest. Bijna 30 jaar lang zijn de ruïnes en het braakland achter reclamepanelen verborgen gebleven. Een smet op het stadsbeeld.

Het Gentse stadsbestuur kocht de grond, evenals de belendende huizen voor uitbreiding van de stadhuisdiensten en een politiecentrum. Dat is er nooit gekomen.

In 1985 zijn beide gebouwen verbouwd en heropgebouwd en sindsdien is Novotel er gevestigd. Novotel heeft een ruime binnentuin tot in de Hoogpoort en de crypte van het Gruuthuis wordt gebruikt als eet- en feestzaal.

Literatuur

F. De Potter, Gent van den oudsten tijd tot heden, deel drie.

De Gentenaar, 20 januari 1957.

Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 4 na. Stad Gent, 1976.

G. Deseyn, Gids voor oud Gent, 1991.

Daniël Van Ryssel

DE BRONSGIETERIJ VAN GEORGE MINNE IN DE HOLSTRAAT TE GENT

Menig kunstliefhebber zal de naam George Minne niet direct gaan associëren met de Holstraat. Deze beeldhouwer wordt beschouwd als één van de belangrijkste leden van de eerste groep van Sint-Martens-Latem. Het verblijf in de Holstraat moet eerder gezien worden als een soort “refuge” om de kunstenaar

tijdens zijn opdracht als leraar aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Gent onderkomen te bieden. In hoofdzaak verbleef de beeldhouwer te Sint-Martens-Latem¹.

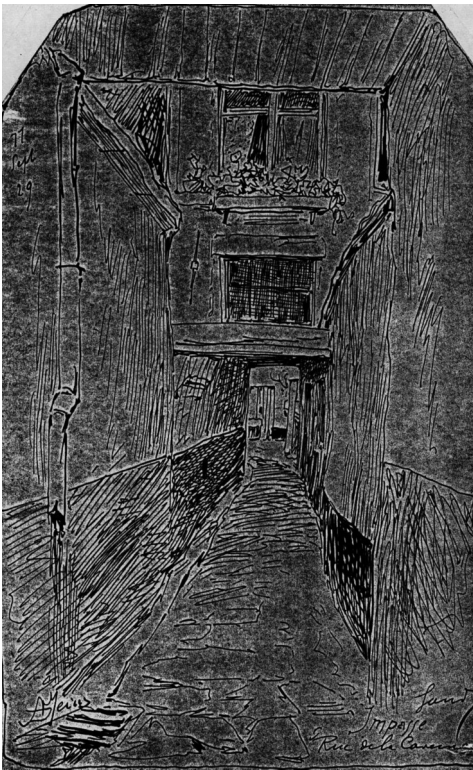
George Minne had in 1912 de betrekking aangeboden gekregen als professor in de tekenklas naar het levend model aan de Gentse academie. Dit ambt zal hij waarnemen tot kort voor en kort na de Eerste Wereldoorlog. Tijdens de Eerste Wereldoorlog verbleef Minne samen met zijn familie –zoals talrijke Belgische kunstenaars- in Engeland².

Dat Minne deze opdracht kreeg was niet zo verwonderlijk daar hij vanaf 1910 resoluut naar levend model begon te werken.

Minne, Originele Geknielde jongeling (1896); Gent particulier bezit

Over deze periode verhaalt Chabot³ dat met “oog hierop ging hij gedurende de wintermaanden in de Holstraat te Gent wonen. Hij huurde daar een woning waar zijn zonen George en Jan een bronsgieterij hadden ingericht”. De bronsgieterij was echter niet aan de Holstraat gevestigd, maar aan het

Casinoplein. Minne huurde een woning van de familie Braeckman. De gebroeders Achiël, wonende te Antwerpen, en Maurice Braeckman, gehuisvest aan de Jan Chapeleerstraat (thans: Jean Chapeliéstraat) te Elsene, waren tot 1956 eigenaar van een beluik met 24 huisjes, waarvan de eerste huisjes gelegen waren aan de Holstraat⁴. Dit beluik met een hoekvormig grondplan, dat thans deel uitmaakt van het Hoger Technisch Instituut Sint-Antonius⁵ en van het goed van dhr. Mortier (thans omgebouwd tot verhuurgarages), paalde langs de achterzijde aan de fonderie Minne. De bronsgieterij werd door dhr. Mortier in 1962 gesloopt⁶ om een toegang te verlenen tot de garageboxen. Dit zou dan de mening van Chabot kunnen verklaren waarom deze in zijn “herinneringen” schreef dat de fonderie aan de Holstraat gelegen was. Men kon de gieterij ook bereiken langs de Casinosteeg gelegen naast het Braeckmanbeluik.

Armand Heins, Casinosteeg te Gent,
Gent verz. A. Verbeke
Het niveau van de straat treffen we nog steeds
aan in de school, nl. in de gang naar de grote
speelplaats

Over de verblijfperiode van Minne in de Holstraat en de datum van oprichting van de bronsgieterij “Fonderie de bronze Minne Frères” zijn de meningen verschillend. Lampens meent dat in 1910 Minne zich vestigde in de Holstraat. Boyens plaatst de oprichtingsdatum een jaar later.

In dit geval zou de vestiging kunnen gepaard gaan met oog op het volgen van lessen anatomie aan de universiteit⁸. Deze auteur schrijft: “Minne verblijft (in 1910) geregeld in zijn woning in de Holstraat te Gent. Hij installeert er een bronsgieterij en geeft de leiding in handen van zijn oudste zoon George”. Hoozee⁹ vermeldt: “Tussen 1910 en 1914 installeert Minne een eigen bronsgieterij in de Holstraat te Gent”. Dhr. Collumbien¹⁰ wist uit goede bron te vermelden dat de oprichting van de fonderie te maken had met de stopzetting van de studies van George junior aan

het Gentse St.-Barbaracollege. De oudste zoon van Minne ging in leer bij een bronsgieter en reeds voor 1914 had hij een kleine bronsgieterij ingericht in de ouderlijke woning te Sint-Martens-Latem. In 1914 zou hij aan het Casinoplein samen met zijn broer Jan een bronsgieterij begonnen zijn.

We weten met zekerheid dat Minne tijdens het schooljaar 1912-1913 een kamer huurde in het Augustijnenklooster rechtover de academie¹¹. Lampens (o.c.) meent dat Minne naast het huis in de Holstraat en de bronsgieterij een bijkomend atelier had in het klooster¹².

Naar onzes inziens lijkt het er meer op dat Minne ambtshalve op het einde van 1912 Sint-Martens-Latem gedeeltelijk verliet en een kamer huurde in het klooster. Deze kamer zal blijkbaar te klein geweest zijn om er het gezin Minne een tijdelijk onderkomen te kunnen bieden. Het schooljaar nadien keek Minne uit naar een grotere woonst en vond deze aan de Holstraat. Minne zal dan ook tijdens die periode aldaar een woning gevonden hebben om er de fonderie onder te brengen, waardoor tevens zijn kinderen bij hem waren. De weigering in 1914 van een aanbod als hoogleraar beeldende kunsten aan de Rijksacademie te Amsterdam kan mogelijks gezien worden binnen een beslissing van de kunstenaar die zijn ambt aan de Gentse academie wilde blijven uitoefenen en daarbij dicht bij zijn kroost wilde zijn.

Over de verdere lotgevallen in de periode kort voor de Eerste Wereldoorlog schrijft Chabot (o.c.) verder; *“Iedere avond vergezeld Mevrouw Minne haar man naar de akademie en bleef er in de portiersloge wachten, meestal lezend, tot de lessen beëindigd waren”*. Mevrouw Joséphine Minne was de dochter van de bekende Gentse dichter Napoléon Destanberg.

Chabot (o.c.) verhaalt verder *“De terugkeer van Minne naar de academie heeft op zijn later beeldhouwwerk grote invloed uitgeoefend. Daar stond hij nu opeens, na zovele jaren, opnieuw voor de grote afgietsels van de werken uit de Griekse oudheid die in de gangen en klassen prijken. Hij werd er door overweldigd. Onder zijn beleid werd het in de klas van het levend model een gewoonte, beurtelings te tekenen naar persoon en dan naar een interpretatie ervan, zoals naar een Grieks gipsmodel¹³. Op zekere dag kwam ik (= Chabot) vroeg in de klas. Minne stond er alleen. Met gesloten ogen betastte hij, steeds opnieuw, voorzichtig en langdurig, de vormen van de beroemde “Labordekop” van het Parthenon. Opeens bemerkte hij mijn aanwezigheid, werd vuurrood en liep, als betrapt, zonder een woord weg”*. Deze voeling met dit werk kunnen we in verband brengen met de verkleinde kopie die Minne maakte van deze kop. Tot in het midden van de jaren '80 van de 20ste eeuw werd dit verkleinde model bewaard op de mantel van de grote schouw van het Museum Gevaert-Minne te Latem¹⁴. Chabot verhaalt verder *“Hij was een wonderpro-*

George Minne, Eva I (1913), Privaatverzaming

fessor. Aan de armste leerlingen schonk hij verfkasten en allerlei materiaal”.

“In het vinden van een gelukkige “pose” voor het model was hij onovertrefbaar. Hij kon zo treffend Michelangelo’s typische “helicoïdale vormen” op het levend model laten zien, maar voor schilders was hij gevaarlijk. Hij “zag” als beeldhouwer zonder rekening te houden met de omgeving van licht en donker. De geringste details wou hij in de tekeningen van zijn leerlingen afgewerkt zien, niet alleen op de voorgrond maar ook op het verst afgelegene plan, hetgeen picturaal gezien geen zin heeft”.

Tijdens zijn verblijf te Gent nam hij opnieuw contact op met zijn jeugdvriend de beroemde dichter Grégoire Le Roy (1862-1941)¹⁵, die toen in Brussel verbleef en aldaar als contactpersoon voor de kunstenaar optrad¹⁶. Heeft Minne zich in die periode ook laten leiden door het meesterwerk “*La chanson d’Eve*”¹⁷ van een andere Gentse jeugdvriend Charles van Lerberghe (1861-1907) (die op dat ogenblik eveneens in Brussel verbleef) voor zijn beeldhouwwerk *Eve I* (1913)¹⁸. Deze *Eve* in een gracieuze houding is totaal verschillend van de onderdanig wachtende en gedepimeerde geknielden uit zijn beginperiode¹⁹. Dit werk bracht in de Gentse kunst wel een vernieuwende iconografie. Tal van kunstenaars uit de Arteveldestad zullen kort nadien hun interpretatie van de Evafiguur beeldhouwen (Sarteel, Verbanck, Coolens...).

Minne had verder in Gent contact met de intellectuele Franstalige burgerij. In 1914 maakte hij een beeldhouwd portret van senator Coppieters (1849-1922). Louis Coppieters was na de Eerste Wereldoorlog de technische raadgever van minister Edward Anseele (1856-1938) en de koninklijke hoogcommissaris voor de verwoeste gebieden²⁰.

George Minne, Portret van Grégoire Le Roy,
privaatbezit

Daarnaast portretteerde hij de Gentse burgemeester baron Emiel Braun (1849-1927)²¹, een werk dat thans bewaard wordt in het Gentse stadhuis. Toen de stad in 1936 een beeldhouwwerk wilde oprichten ter nagedachtenis van deze burgemeester op het Emiel Braunplein, deed men een beroep op George Minne. Sindsdien prijkt ter ere van deze burgervader de Bron der geknielden voor het Belfort²².

Het belang van het oeuvre van Minne wordt meestal te gering gezien. Het werk moet eerder in een internationale context geplaatst worden. Minne mag terecht de vader van de moderne beeldhouwkunst genoemd worden. Hij was de eerste die (om een gevoel uit te drukken) naar een vervorming over ging in de

beeldhouwkunst. Zijn werken zijn dan ook abstraherend en verlaten het naturalisme van voordien. In zijn “Kleine geknielde” van 1896 kwam hij vooreerst niet alleen tot een abstraherende stiling, maar vooral tot het creëren van een emotioneel concept. Later zal hij dit beeldje met een oorspronkelijk klein gehalveerd sokkeltje verschillende malen hernemen²³.

Zijn werk had dan niet alleen een invloed op Belgische meesters, maar ook op de groten van rond 1900. Hij was de eerste die bewust een onafgewerkt beeld als afgewerkt beschouwde, wat een grote invloed had op de beeldhouwkunst van de 20ste eeuw. Aan de hele verheerlijkingbeeldhouwkunst wist hij een einde te stellen door niet langer meer een portret weer te geven van het afgebeelde personage, maar een allegorische figuur die het werk van de voorstelde weergeeft.

Onder invloed van het expressionisme, dat te Gent nog voor de Eerste Wereldoorlog de kop opstak (Colbrandt, Servaes)²⁵ werd ook de vormtaal belangrijker ten nadele van de detaillering. Niet zonder belang waren zijn vroegere opdrachten geweest voor het vervaardigen van (graf)monumenten.

Gecementeerde gevel van het Braeckmanbeluik, thans speelplaats van het Hoger Technisch Instituut Sint-Antonius.

Uit deze beelden groeide de monumentaliteit, die zo kenmerkend is voor zijn latere oeuvre. Zijn plastieken uit deze periode mogen dan ook beschouwd worden als één der vroegste aankondigers van de Art Deco. Zoals hij voor de oorlog op de Gentse beeldhouwers met zijn symbolistisch werk een invloed uitoefende, bemerken we dat dit oeuvre een grote weerslag zal kennen op de naoorlogse sculpteurs in Vlaanderen (Cantré, Verbanck, Vindevogel, Wynants, Coolens). Het belang van zijn 19de eeuwse oeuvre heeft als gevolg dat kunsthistorici bijna geen oog hebben voor deze late-productie en wordt tot een minimum herleid. De invloed die dit laat-oeuvre van Minne uitoefende op de 20ste eeuwse Vlaams expressionistische beeldhouwkunst komt nauwelijks ter sprake.

De brongietterij bleef na de dood van George Minne (1866-1941) verder werken. Naast de beelden van George Minne en zijn zoon Frédéric (1907-1978)²⁶ goot men er ook gelegenheidsplastieken, zoals de herdenkingskrans aan de Tweede Wereldoorlog in het Gentse Zuidpark.

De fonderie Minne stond in binnen- en buitenland bekend voor de hoge kwaliteit van hun bronzen. Voor belangrijke opdrachten deden privaat personen, steden en gemeenten een beroep op de gieterij. Een duidelijk voorbeeld hiervan is het oorlogsmonument ontworpen door Achilles Moortgat op het kerkhof van St.-Gillis-bij-Dendermonde in 1948 en het gieten van Meuniers Buildrager (thans voor het Antwerps stadhuis) in 1950 in opdracht van de stad Antwerpen. De prijs van dit beeld bedroeg 88.500 Bfr. gerekend zonder het 350 kg. brons, dat de stad aan het atelier in de Holstraat moest afleveren. De stad moest tevens instaan voor het vervoer van het gipsen model en het bronzen beeld²⁷.

Door de inflatie en daar de kwaliteitsvolle producten in het begin van een

wegwerpmaatschappij niet langer meer konden concurreren tegen het kwantitatieve massaproduct betekende dit het einde van het familiebedrijf. Na de dood van Jan Minne vroeg de familie in 1959 het faillissement aan. De gieterij werd overgenomen door de Antwerpenaar Sebastiaan Janssens. Naast de beelden van Minne en gelegenheidswerk kreeg de gieterij door de hoge kwaliteit van haar eindproducten ook opdrachten van andere brongsieterijen – zoals Compagnie de Bruxelles – en beroemde kunstenaars uit het buitenland.

Constantijn Meunier, Buildrager
(gegoten in 1950 bij Minne),
Antwerpen, Suikerrui

In die periode goten zij de “Duim” van de beroemde Franse kunstenaar César²⁸. De reden waarom dit kunstwerk in de fonderie Minne werd gegoten, was omdat er weinig gieterijen waren die aluminium goten. De fonderie moest niet alleen instaan voor het gieten, maar moest tevens het gipsen model van de duim van de kunstenaar vergroten naar een hoogte van 1,85 meter. Nadat dit grote werk gegoten was eiste Janssens een groter bedrag. De reden die hij opgaf was dat de kost van het gieten hoger lag dan het bedrag dat voorzien was. César heeft deze meer kost niet aanvaard, waardoor Janssens dit werk zelf zou verkocht hebben²⁹. Mogelijks kwam dit werk terecht bij een Franse verzamelaar aan de Azurenkust³⁰.

Inmiddels was het financieel onhoudbaar om de artisanale brongsieterij open te houden en in 1961 werden voorgoed de deuren van de gieterij gesloten.

Besluit

In het laatste kwart van de 20ste eeuw verkreeg de beeldhouwer George Minne de lang verdiende erkende internationale faam. Voor de brongsieterij, die in haar tijd zeer hoog gewaardeerd werd, had men tot op heden nauwelijks interesse. We hopen met deze studie een nieuw licht geworpen te hebben op het kortstondige verblijf van de wereldberoemde kunstenaar George Minne in de Gentse Holstraat en tevens de brongsieterij G. en J. Minne uit de vergetelheid te hebben gehaald.

Deze studie was zeker onmogelijk geweest zonder de bereidwillige medewerking van dhr. Ignace De Baets, directeur van het Hoger Technisch Instituut

César, Duim, aluminium,
bewaarplaats onbekend.

Sint-Antonius, dhr. Hugo Collumbien, voorzitter van de Heemkundige en Historische Kring Gent, mevrouw Stephenie Busutil, de weduwe van de Franse kunstenaar César, bronsgieter Marcel Schellynck, die destijds werkte bij gieterij Minne, en dhr. Antoine Mortier, traiteur.

Rudy van Elslande

- ¹ VAN ELSLANDE R., De eerste geknielde jongeling van George Minne, in: Heemkundig Nieuws, 13de jg., nov.-dec. 1985, nr. 6, blz. 9-12.
- ² Om een nieuwe impuls te geven aan de plastische kunsten besliste de Britse regering Belgische kunstenaars onderdak te verlenen tijdens de oorlog
- ³ CHABOT G, Herinneringen aan Baron George Minne, in: Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen, 1, 1958, Gent, 1961, blz. 11-138.
- ⁴ Gent, kadaster, 6de afdeling, Sectie F. nr. 2252, 2253
- ⁵ Op de grote speelplaats ziet men nog een restant van de gecementeerde muur van de laatste rij huisjes van dit beluik.
- ⁶ Het enige restant van deze bronsgieterij, een smeltkroes, wordt thans bewaard in de verzameling Verbauwhede-Mortier te Dentergem.
- ⁷ BOYENS P., Sint-Martens-Latem, kunstenaarsdorp in Vlaanderen, St.-Martens-Latem, 1998, blz. 40.
- ⁸ D. Lampens, Kroniek 1874-1914, in: cat. tent. De eerste groep van Sint-Martens-Latem 1899-1914, cat. tent. Brussel Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België 28-10/31-12-1988, blz. 42.
- ⁹ R. Hoozee, George Minne en de kunst rond 1900, cat. tent. Gent Museum voor Schone Kunsten 18-9/ 5-112-1982, blz.207.
- ¹⁰ Vriendelijke mededeling van dhr. Collumbien.
- ¹¹ O.l.v. H. Pauwels, De eerste groep van Sint-Martens-Latem 1899-1914, cat. tent. Brussel Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België 28-10/31-12-1988, blz. 43.
- ¹² Voor een kortstondig verblijf om studieredenen kon de kunstenaar waarschijnlijk terecht bij zijn eigen en aangetrouwde familie.

- ¹³ Deze antieke gipsmodellen werden tijdens onze studie aan de academie (1971-1979) bewaard in het hoofdgebouw en onder de gewelven van het oude zwembad aan het Tolhuis. Toen wij in 1981-1983 les gaven aan dezelfde instelling werden deze beeldhouwwerken overgebracht naar het oud-weeshuis aan de Rode Lijvekensstraat. Waar deze gipsen voor de afbraak van dit weeshuis overgebracht werden, hebben we niet meer kunnen achterhalen. Thans berusten nog maar een paar van deze beelden in de gebouwen van de academie.
- ¹⁴ Dit museum was toen nog eigendom van de familie en werd opgehouden door Marie Gevaert-Minne. Na haar dood heb ik deze kopie van de Laborde-kop nooit meer gezien.
- ¹⁵ G. Heux, Grégoire Le Roy, 1923.
- ¹⁶ In die periode maakte de Minne een portret van de dichter; L. Van Puyvelde, George Minne, Brussel 1930, blz. 81, nr. 60.
- ¹⁷ Dit werk behoort ongetwijfeld tot het beste van de Franse symbolistische literatuur; J. Guillaume, Essai sur la valeur exégétique du substantif dans les Entrevissons et La chanson d'Eve, 1956.
- ¹⁸ Vriendelijke mededeling Marie Gevaert-Minne. Dit beeld werd verder gegoten in het bronsatelier van Minne. In april 2002 werd een bronzen Eva geveild bij Horta (Brussel) met een certificaat van baron George Minne van Ierland, erfgenaam van de persoonlijkheidsrechten van het werk van George Minne, gedateerd 1990, dat bevestigt dat het werk gegoten werd in de gieterij van Minne te Gent in 1939
<http://www.horta.be/result.asp?sale=33&categorie=24&bk=16&lg=1&c4=on>
- ¹⁹ Adam en Eva (1889), A. De ridder George Minne, Monographieën over Belgische kunst, Antwerpen 1947, blz. 13.
- ²⁰ U. Vermeulen, Coppieters Louis, in: Biografisch woordenboek, dl. I, 1964, kol. 330-331.
- ²¹ P. Kluyskens, Emiel Braun, in: Ghendtsche Tydinghen, 24ste jg., 1995, blz. 318-325.
- ²² Bij de Gentenaars is het E. Braunmonument beter bekend onder de benaming "*pisserkens*" of "*pietjesbak*".
- ²³ R. van Elslande, De eerste geknielde jongeling van George Minne, in: Heemkundig nieuws, 13de jg., 1985, nr. 6, blz. 9-12.
- ²⁴ R. van Elslande, Een onbekende voorstudie van het Rodenbachmonument van George Minne, in: Scheldeveld, 1988, blz. 161-167.
- ²⁵ R. Hoozee, Vlaams expressionisme in Europese context 1900-1930, cat. ten. Gent, Museum voor Schone Kunsten 10-3/ 10-6-1990; spijtig genoeg werd Oscar Colbrandt niet opgenomen in deze catalogus van de in Gent gehouden tentoonstelling, alhoewel hij één van de pioniers was van het Vlaams expressionisme, cfr. P. Huys, Kunstschilder Oscar Colbrandt (1879-1959), Gent 1969. Colbrandt, die eenzelfde religieuze introverte persoonlijkheid had als Minne, woonde in 1913-1914 nabij de Holstraat, nl. in de Proveniersstraat nr. 13.
- ²⁶ In die periode verbleef hij in Belgisch Kongo, waar hij talloze officiële opdrachten kreeg. Zijn stijl leunt aan bij deze van zijn vader. Zeer mooi zijn de patines van zijn bronzen die gegoten werden aan het Casinoplein; cfr. P. Piron, De Belgische Beeldende Kustenaars uit de 19de en de 20ste eeuw, dl. L-Z, Brussel 1999, blz. 968.
- ²⁷ BAETE B. – VERBRAECKEN P., De Buildrager aan de Suikerrui, Antwerpen, 2005, blz. 40-41.
- ²⁸ Vriendelijke mededeling van dhr. Marcel Schellynck eertijds bronsgieter bij Minne.
- ²⁹ Vriendelijke mededeling van mevrouw Stephanie Busutil, weduwe van César.
- ³⁰ Vriendelijke mededeling van dhr. Mortier, die destijds een verkleind model in zijn bezit had.

GHENDTSCH E TOESTANDEN

OORLOGSPETATERS MET OF ZONDER SPROT EN GENTSE VOLKTUINTJES (1940 - 1942)

De oudste Ghendtsche Tydinghenlezers zullen zich nog wel een ander herinneren over het sobere voedsel tijdens de tweede wereldoorlog. Vele anderen hebben er horen over vertellen. Hoewel de schaarste nooit zo erg werd als in '14-18' en hoewel we, in tegenstelling tot onze noorderburen geen echte hongervinter van '45' meemaakten, waren de levensomstandigheden penibel. Kolen waren duur en schaars, van andere energie voor verwarming was er nauwelijks sprake en allerlei soorten vroeger gewoon voedsel werden luxe. Het hierna volgende is nagenoeg helemaal gebaseerd op wat Alfred Van Geluwe in de jaren 1940 - 1942 schreef in Het Laatste Nieuws in zijn rubriek Gentsch Zondagpraatje. Veruit de meeste van zijn stukjes waren historisch en heemkundig van aard, maar vooral in de beginperiode had de auteur het nogal eens over actuele onderwerpen. Het zal wel geen toeval zijn dat de meeste van die bijdragen handelen over voedsel, met de nederige patat, volksvoedsel bij uitstek, in de hoofdrol. Dat onderwerp was trouwens regelmatig ook voorpagina-nieuws.

Patatjes in de pel met sprout

In een eerste stukje, geschreven nog voor het uitbreken van de oorlog of kort er na, laat de journalist een venter aan het woord. De man verkocht warme patatjes in de pel met sproutjes in cafés en wellicht ook aan particulieren. Na zijn gewone dagtaak trok hij er op uit met een verwarmde ketel vol aardappelen en een mandje sprout. Op zaterdagen en zondagen placht dat handeltje goed op te brengen: zo'n 20 kg patatten en enkele kilo's sprout per avond à 1 frank voor vijf patatjes en evenveel sproutjes. 'Ik keerde met een goed sommeken naar huis', vertelde onze man. We volgen het gesprekje dat Van Geluwe optekende:

'-En dat is nu gedaan?

-Men eist een taks van 120 frank. Eer men 120 fr. ingewonnen heeft met warme patatten en sprout te venten, moet men vele avonden met den zwaren ketel rondlopen.

-Dat geloof ik.

-Daarbij sedert de mobilisatie worden de koffiehuzen minder goed bezocht. En de patatten en de sprot zijn te duur om nog een winst te laten. Ik heb tegen mijn vrouw gezegd: 't vet is er af.

-En de ketel staat in den hoek te wachten tot betere tijden?

-Ja.'

Onze venter zou lang moeten wachten.

Het Werk der Volkstuinen

In hetzelfde Zondagspraatje had Van Geluwe het - op vraag van enkele lezers - over de volkstuinen. In W.O. I hadden de Duitsers een verordening uitgevaardigd die bepaalde dat alle braakliggende gronden moesten in gebruik genomen worden voor de voedselproductie. Minstens drie vierden ervan moesten beplant worden met aardappelen. In de nieuwe oorlog werd *Het werk van den Akker* of *Werk der Volkstuinen* opnieuw geactiveerd. 'Zal men er echter toe komen', vraagt onze auteur zich af 'in onze belangrijke agglomeraties bestendige, blijvende volkstuinen tot stand te brengen, zoals die, schijnt het, in Nederland bestaan?' Voorlopig was een dwingende maatregel in die richting niet nodig, vond hij, omdat 'in ons land geen eetwaren te kort zijn'.

Maar de kiem was gezaaid en de nood deed zich weldra voelen. Niet zoveel later startte het Zondagspraatje van de week onder de titel *Aardappelteelt* met de mededeling dat niet minder dan 1691 huisvaders (die bestonden toen nog) door bemiddeling van het *Werk der volkstuinen* een perceel grond huurden binnen Gent 'om er de kostelijke knollen te kweken'. Meer dan 50 hectaren werden daarvoor in gebruik genomen.

'Overal waar land beschikbaar was, ziet men thans dapper werken, o.a. op het eilandje van den Drongensesteenweg, waar 232 gezinnen hun aardappeloogst zullen opdoen'. Aan de Ottergemsesteenweg vonden 193 gezinnen hun gading. Een stuk land naast de Union Chimique (voorbij Meulestedeburg) werd verdeeld over 138 huisgezinnen. Verder waren er nog volkstuintjes op de vroegere schietbaan (Martelaarslaan), aan de Maïsstraat, de Manchesterstraat (tussen de Meulesteedsesteenweg en de Port Arthurlaan), de Voskenslaan, de Hogeweg, de Sterre, enz., zonder nog te spreken van de stedelijke grasperken die omgewerkt werden tot landbouwgrond. Tijdens de eerste wereldoorlog had men hetzelfde gedaan, maar het aantal bij de volkstuinen aangeslotenen was toen veel geringer.

Op wandel naar Zwijnaarde zag Alfred Van Geluwe dat de meersen tussen de Sterre en de De Pintelaan omgetoverd waren tot een reusachtige moestuin. Naast aardappels, werden er bonen, erwten, rode kolen, savooien, sla en der-

gelijke meer gekweekt.

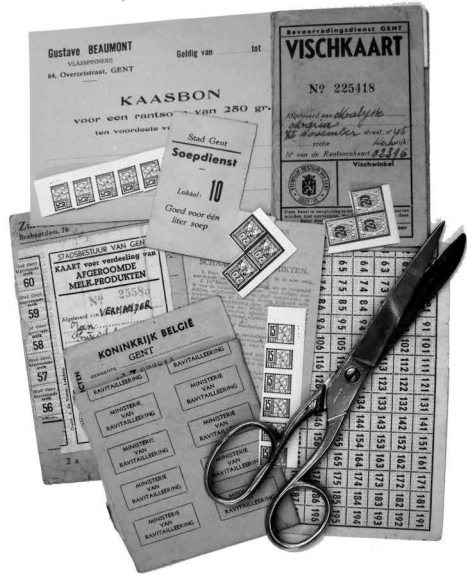
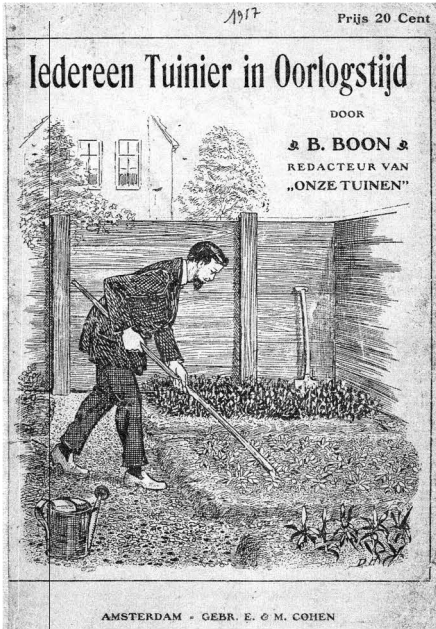
Op 18 oktober 1941 was het aantal volkstuinders gestegen tot 2250. De grootste concentratie tuintjes was in de Assels gelegen. Van Geluwe wijdde er een speciaal stukje aan. De lage meersen die ieder jaar overstromden, waren daar nog maar enkele jaren voordien opgespoten met slib gebaggerd uit het Kanaal Gent - Terneuzen en aangevoerd via de Leie. De zandachtige opspuiting zou ieder jaar stevig moeten bemest worden om behoorlijk op te brengen. Onder het bestuur van R. de Meyer hadden de 244 tuinders goed 'geboerd'. Wel waren de zo belangrijke aardappels door weersomstandigheden half mislukt. In samenwerking met Emiel Collumbien, bestuurder van het *Werk van den Akker*, werden werktuigen aangekocht, brede wegen aangelegd en drainagebuizen aangebracht. Voordrachten werden ingericht om de onwetende stedelingen de knepen van het tuindersvak te leren. En niet te vergeten: er werd gezorgd voor bewaking van de kostbare teelten. De leden waren verplicht onkruid te wieden, wegen te onderhouden, schadelijke insecten en ziekten te bestrijden. Dat laatste steeds in overleg met de technische raadgever Collumbien.

Ook onze amateur-geschiedkundige Van Geluwe gaf goede raad. Hij drukte zijn lezers op het hart dat ze hun kostbare pataters in een koele, vorstvrije en droge kelder moesten bewaren. Zijn stukje over de Assels eindigt moraliserend 'De zedelijke voordelen van het werk zijn wellicht nog groter dan de stoffelijke. 's Zondags komen de leden met vrouw en kinderen een bezoek brengen aan hun stuk land. Ze genieten van de gezonde buitenlucht en verheugen zich op voorhand op de opbrengst van den akker, die hun zal voorzien van gezonde en smakelijke groenten'.

Maar... de vijanden van de volkstuinders lagen op de loer. Een week later volgde het bericht dat er zeventien 'haarden van den Coloradokever' ontdekt waren. In 16 ervan kon het beestje doeltreffend bestreden worden. Van de 244 tuintjes van de Assels werden er 143 behandeld tegen de gevreesde aardappelplaag (een schimmelziekte verwekt door *Phytophthora infestans*). Onder de leden werd 6100 kg. meststoffen aan een spotprijs verdeeld.

Luxeproducten

En dan was er nog het betere voedsel. Dat was gerantsoeneerd. Voedsel kon men krijgen tegen rantsoenzegels of bonnen. Maar met die gehate dingen liep er van alles mis. Wat te denken van het volgende: 'Elkeen heeft recht, tegen aflevering der rantsoenzegels, op anderhalve kg. mosselen' (vermoedelijk per week) 'tot het einde van december. We ondervonden echter dat de vishandelaars in het gewicht een halve kg. modder en lege schelpen begrepen.

*Schieding Joz. Bracke
17t Amersfoort*

NIEUW KEUKENRECEPT.

Men neemt de vleeschkaart en rolt ze in de melkkaart, daarna in de vetkaart en vervolgens in de koolkaart. Heerlijk laten bruin worden. - De aardappelkaart legt men bij de kaasboterkaart en laat deze langzaam braden op de benzinebons.

Daarna neemt men de koffiëkaart en voegt er de suikerzegels en de melkzegels aan toe, daarin dompelt men de broodzegels en roert alles goed dooreen.

Na het eten veegt men den mond af met de rantsoenkaart en wast de handen met de zeepkaart en droogt ze af met de textielkaart.

Uw voeten veegt ge af aan de nieuwe orde.

Huismoeders (die waren er toen ook nog) die dachten drie personen te kunnen voeden met de aangekochte mosselen, waren niet weinig ontvonden toen de mosselen gereinigd en gekookt waren’.

Nadat de zeevis enkele maanden helemaal verdwenen was, kon het Zondagspraatje op 25 oktober 1940 onder het titeltje ‘Opnieuw zeevis’ berichten: ‘Sinds enkele dagen laten de visverkopers aan hun klanten weten dat de zeevis weer op de markt komt, o.a. pladijzen of “platen” en schelvis. Er worden er al verkocht, maar tegen zeer dure prijzen’. De aanvoer steeg, de prijzen daalden en in januari 1941 liet de krant weten dat er opnieuw overvloedig sprong voorradig was. Tijdens die oorlogsjaren zou de haring (vooral lewaard) op sommige momenten inderdaad overvloedig op de markt komen en zorgen voor een levensnoodzakelijke aanvulling van de karige en eentonige rantsoentjes. De ‘stinkende’ maar smakelijke lewaard (dixit André Verbeke) heeft tal van mensenlevens gered!

Met het vlees was het minder goed gesteld. Neem nu de fameuze hutsepot. ‘Zoals de Gentse stoverij is ook de Gentse hutsepot wijd en zijd vermaard’, lezen we het Zondagspraatje van 18 november 1940. ‘Helaas! De hutsepot zal dit jaar op weinig tafels verschijnen, want hij kan niet bereid worden zonder vers varkensvlees, en dit soort vlees is thans zeldzaam en in elk geval uiterst duur’.

We eindigen met een waar luxeproduct in die tijd: de aardbei. In het Zondagspraatje van 28 juni 1941 vernamen de lezers het volgende: ‘Sinds enige dagen zijn er op de fruitmarkt moeilijkheden tussen producenten en handelaars in aardbeien. Doordat de aanvoer gering is worden de buitenlieden lastig gevallen. Politie mannen en gendarmen moeten de orde handhaven en de prijzen controleren. Veel fruithandelaars trekken nu naar Beervelde, waar iedere avond een belangrijke aardbeienmarkt gehouden wordt. Het gevolg van dit alles is dat men geen aardbeien meer te zien krijgt aan de ramen van de fruitwinkels’.

Naschrift

De *Gentsche Zondagspraatjes*, samen met andere krantenstukjes ingekleefd in een verzamelbundel (schenking van Mw. Van Geluwe - Eggermont), zijn te vinden in het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis, Begijnhof 46, Sint-Amandsberg. Een van de twee getoonde boekjes (privé collectie) is van de hand van de stichter en bezieler van de Belgische tak van de volkstuinderij, de Brusselse drukker Goemaere. De Coloradokever en het oorlogskeukenrecept, opgesteld door iemand die duidelijk niet hoog opliep met de ‘Nieuwe Orde’ van de bezetter, zijn uit het Documentatiecentrum afkomstig, de rant-

soenzegeltjes en de bonnen uit de collectie van André Verbeke.

Voor wie nieuwsgierig is naar het 'Werk van den Akker' is er *Volkstuinen. Een geschiedenis* van Yves Segers en Leen Van Molle (Leuven, 2007). Hierin kan men lezen dat 'Het Werk ...' en de volkstuintjes tussen de wereldoorlogen zeker niet verdwenen, zoals Van Geluwe laat uitschijnen. Wellicht was dat wel het geval voor Gent-centrum, maar in de huidige deelgemeenten bleven ze floreren. In het Documentatiecentrum kan je boekjes inkijken die de geschiedenis er van in Sint-Amandsberg en Destelbergen memoreren. Ook na de oorlog boerden de volkstuinders naarstig voort. De volkstuintjes van de Assels werden een begrip.

En voor wie het niet mocht weten: de heerlijke sprotjes zijn geen gerookte haringjonskes, maar visjes uit de haringfamilie die behoren tot een aparte soort met de mooie wetenschappelijke naam *Sprattus sprattus*.

Luc Devriese

DE WINTERVELODROOM IN HET CITADELPARK DEEL II: (1927 - 1933)

VOOR U VERZAMELD UIT 31 500 EDITIES VAN DE
“GAZETTE VAN GENT”.

17 februari 1927

De tweede zesdagenkoers van Gent dit seizoen ving maandagavond 14 februari aan! Hij wordt ingericht ten voordele van de behoeftige teringlijders van de stad. De ingangsprijzen van de eerste tot de laatste dag zullen dezelfde blijven, onder geen voorwendsel een verhoging! Uit die handelwijze kan de Wintervelodroom slechts voordeel trekken. Op het programma komen geen andere namen voor dan van beroemde deelnemers.

22 februari 1927

Algemene eindrangschikking van de 2° zesdaagse, na 2 943, 325 kilometer:

1	De Wolf - Hellebaut	
2	Dhaermers - Albert Maes	
3	De Baets - Persyn	op 1 ronde
4	Ranschaert - Van Aken	op 1 ronde
5	Thysmans - Degelas	op 1 ronde

11 april 1927

Ter gelegenheid van de aankomst van de Ronde van Vlaanderen voor beroepsrenners in de *Velodroom*, worden vooraf buitengewone koersen gegeven:

- omnium in drie reeksen, snelheid en achtervolging;
- 1 kilometer tegen het uurwerk tussen Van Hevel - Ces. De Baets en Persyn - Verschelden;
- idem tussen De Wolf - Declercq en Thollembeek - Marcel Buysse;
- afvallings- en puntenkoers en 50 kilometer per ploegen.

13 april 1927

Ronde Van Vlaanderen, 210 km, aankomst in de Wintervelodroom:

- 1 Gerard De Baets
- 2 op 3' Van Slembroeck, Dewaele en Gravelynck

8 september 1927

De wielervedbanen en *Velodrooms* zijn in moeilijkheden. Dit is het opschrift van een onlangs verschenen artikel in het Frans tijdschrift *Match*. De renbanen hebben sedert enige tijd schipbreuk geleden, doordat het publiek hun oproep niet beantwoordt als ze trachten een sportfeest in te richten.

De redenen zijn volgens de heer Henri Desgrange ten getalle van vier: onbevoegdheid van de renbaan, de pers, de rijders en het publiek.

De inrichters vernieuwen hun programma niet, de pers bewierookt teveel in geestdriftige woorden hun steun welke zij voor iedere wedstrijd voorstellen, de veeleisende rijders leveren het werk niet dat zij moeten doen en het publiek komt niet omdat het niet voldaan wordt. De crisis is onbetwistbaar, zoals de verkoop met schade van het rijwiel onbetwistbaar is.

Mag men zulk een slechte zaak voortzetten als deze welke de Gentse renbaan is? Ieder jaar gaat het bestuur in andere handen over, die alleen maar dienen om het jaarlijks aanzienlijk tekort aan te vullen.

Het vorige seizoen was gelijk aan al de andere en we waren overtuigd dat nu niemand geld zou durven verschaffen voor de Gentse *Krach*. Bovendien dient in de maand maart voor de *Floralien* de piste afgebroken te worden om plaats te maken voor de tentoonstelling. Velen vreesden dat ze voor altijd zou verdwijnen.

Enige Gentse sportmannen hebben elkaar geraadpleegd en zijn overeen gekomen om een laatste poging aan te wenden. Gelukt hetgeen we van ganser harte wensen, dan zal de grote houten renbaan hermaakt worden, zelfs met enige verbeteringen. Mislukt ze, dan ware dat het onherstelbare en dat mag niet gebeuren in een stad als Gent, het midden van de sporten, sportmannen en sportliefhebbers.

Een stad welke de meest beroemde kampioenen heeft gebaard mag zulke tegenslag niet kennen. Het publiek wordt op zaterdag 10 september talrijk verwacht om de openingsvergadering in de *Wintervelodroom* bij te wonen.

15 september 1927

Zaterdag om 5 uur 30 's avonds zullen de poorten van de Velodroom geopend worden om te 7 uur stipt het vertreksein te geven voor een drie-uren-ploegkoers voor onafhankelijken.

Vorige zaterdag was de *Velodroom* bomvol en we mogen vrankweg zeggen dat hij ditmaal tot aan de nok zal bezet zijn. Het publiek heeft gezien dat de renners vol ijver en moed waren. Ze gaven een groots en prachtig spektakel en lokten herhaaldelijk een spannende strijd uit.

Het bestuur heeft dat goed begrepen en zal een avond bezorgen die lang in het geheugen zal blijven. De mooie gift van 800 frank, te verdelen onder de zestien mededingers, heeft renners en sportmannen zeer bevalen.

Onder de toeschouwers wordt een prachtig raamzeemvel *Lapize* verloot, geschonken door het huis Michel.

Op 14 september zullen de beste Duitse en Hollandse elementen tegen de Vlaamse eersteklassers optreden.

11 februari 1928

Het wielerseizoen in de Gentse *Wintervelodroom* zal zondag 12 februari om 2 uur worden afgesloten door een grootse meeting, met als *clou* een zes-urenkoers.

14 februari 1928

Zondagavond werd rond 6 uur de stad plots in het donker gestoken door het uitdoven van de elektrische lichten. Cinema's, schouwburgen, concertzalen, winkels, koffiehuisen, alles zat in het duister. De trams konden niet rijden en overal zag men kaarsjes branden. Om 8 uur was alles weer normaal.

In de *Wintervelodroom* gingen tijdens de laatste grote koers ook de lichten uit, juist wanneer zo geweldig werd gereden. De gekende renner Verschelden viel en werd gekwetst weggedragen.

26 oktober 1928

Binnen weinige dagen zal in het Feestpaleis een nieuwe sport ingehuldigd worden welke nog onbekend is aan het grootste deel van onze inwoners en de plaats zal innemen van de gewezen *Wintervelodroom*.

Wij hebben het over de *Cynodrome* of het koersplein voor hazewinden. De voorlopige plakbrieven welke ons de opening melden zijn er de oorzaak van

dat vele personen er over spreken, maar weinigen hebben een echt denkbeeld hebben van wat die sport eigenlijk is, uitgezonderd een zeker getal gekwalificeerde liefhebbers.

Men heeft in het algemeen geen gedachte over het zuiver ras van koershazewinden en men verwacht gewoonlijk de *coursing* met deze achter kunstmatige hazen. De hazewind sport wordt al verschillende eeuwen uitgeoefend bij onze Engelse burenen, waar de bijval mag gerangschikt worden naast de grote paardenkoersen.

9 november 1928

Het is toekomende zaterdag 10 november om 20 uur dat de inhuldiging plaats grijpt van de hazewindkoersen in de *Cynodrome* van het *Feestpaleis*.

De *wippets* lopen zonder kunstmatige haas en niettegenstaande deze afwezigheid ziet men ze voorbijvliegen met een duizelingwekkende snelheid, welke meer dan 20 meter per seconde bereikt. Deze ijver is van aard om allen die voor de eerste maal zulke koersen bijwonen in geestdrift te brengen.

Wij hopen dat de inrichters in hun pogingen zullen lukken. Indien de stad Gent geen koersplein voor paarden meer bezit, zal zij zich daarentegen mogen beroemen het schoonste koersplein voor hazewinden te bezitten van gans Europa.

De ingangsprijzen zijn geschikt voor alle beurzen: 10, 6 en 3 frank. Bovendien genieten onze sportieve maatschappijen 50% vermindering op alle plaatsen.

3 december 1928

Sedert de inhuldiging van de *Cynodrome* in het *Feestpaleis* op 10 november zijn de snelheidskoersen voor deze wakkere beestjes aan de gang en voor de toeschouwers is het een echt en aangenaam vermaak.

De grote hal heeft een verandering ondergaan die er één der schoonste zalen van maakt, toegewijd aan de hondensport. Alles laat een succes voorzien.

Naast de piste bevindt zich langs elke zijde een verhoog in de vorm van een amfitheater, langs de ene kant voorzien van gemakkelijke zetels en een wandelplaats waar de burelen van de *Pari Mutuel* of weddenschappen zijn ingericht.

Langs de volksplaatsen zijn de *gradins* of trapjes ingericht. In het midden een groot plein dat bestemd is voor al de andere sporten, waar de maatschappijen die het begeren zich in een schoon lokaal kunnen komen vestigen.

De hokken van de windhonden zijn opgemaakt in de vleugel welke men bij de laatste Floraliën de Franse sectie noemde. De honden zijn er gemakkelijk en

proper gehuisvest, allerbest verzorgd en verwarmd met centrale verwarming. Er zijn een zestigtal hokken met ieder hun koer.

Voor de koers doen de windhonden een ronde langs de piste, ieder gekleed met een bolero van verschillende kleur en bijgehouden door hun verzorger, om hen aan de toeschouwers te tonen. Dan worden ze elk in een soort hok opgesloten tot aan het teken van vertrek, waar ze allen tegelijk automatisch worden losgelaten.

Alle dagen mogen de personen die windhonden bezitten en ze wensen te doen lopen aan de training deelnemen van 9 tot 12 en van 14 tot 16 uur. De koersen hebben plaats alle zaterdagen, zondagen en donderdagen, 's avonds om 20 uur. Op zon- en feestdagen is er een matinée om 15 uur.

23 december 1928

Ter gelegenheid van Kerstdag en nieuwjaar zal in de *Cynodrome* van het *Feestpaleis* een koers voor windhonden ingericht worden, telkens om 15 uur. Verscheidene grote vuren zullen op de tribune geplaatst zijn, zodat de toeschouwers zich goed kunnen verwarmen.

Binnenkort zal een kampstrijd voor verschillende rashonden worden ingericht tussen de liefhebbers van Gent.

18 februari 1929

Men meldt dat er een nieuw *Wintervelodroom* zal gemaakt worden. Uit een gesprek tussen de heren Carlier en Braeckman, vooraanstaanden in de Gentse sportmiddens, veneemt men dat hij zal worden opgericht in de *Warme Serre* van het Feestpaleis. Voor de plaatsing van de piste moeten vier ijzeren kolommen worden weggenomen. De omtrek is 165 meter aan de lijn, de *virages* 5 meter hoog en de piste is 6 meter breed. De *pelouse* zal een breedte hebben van 36 meter, hetzij 12 meter meer dan in de oude.

Natuurlijk zullen de *virages* ook 12 meter breder zijn en alle snelheden toelaten. Het rennerskwartier komt onder één der *virages* en wordt met een tunnel die aan de renners voorbehouden is met de *pelouse* verbonden.

Een tweede tunnel zal toegang geven tot de *pelouse* voor de toeschouwers op het middenplein. Op al de plaatsen zal men heel goed de koers kunnen volgen. Sommige *gradins* zullen 8 meter hoogte hebben. Gemakkelijke trappen zullen voor- en achteraan worden aangebracht. Gewoonlijk wordt de trap vooraan belemmerd door de toeschouwers die niet willen opschuiven, om hun schoon plaatsje niet te verliezen.

De plannen werden gemaakt door de heer Albert Herent, die een vakman is.

Volgens hem zullen er 4 500 zitplaatsen zijn, deze rondom de *pelouse* meegeteld. Allerlei koersen zullen worden gegeven die hier het meest begeerd werden. Men zal trachten enige jongeren op te werken die meewillen, zonder daarom de ouderen te verwaarlozen.

Deze zomer zal men het houtwerk gereed maken. Zohaast de *Warme Serre* vrijkomt zal men met geweld aan de opbouw beginnen, om tegen eind september klaar te zijn. Men is nog in onderhandeling over de aanleg van verschillende bijkomende verwarmingstoestellen.

Omtrent de datum van een zesdaagse is nog niets bepaald. Er wordt vast één gegeven, vroeg of heel laat op het seizoen. De gedachten zijn daarover nog verdeeld.

28 september 1929

Men is volop bezig aan de afwerking van de nieuwe *Velodroom*. In plaats van in de grote hal van het *Feestpaleis* heeft men de nieuwe piste opgetimmerd in de *Warme Serre*. Het spreekt vanzelf dat het er deze winter heel wat aangenaamer zal zijn en de renners het veel beter zullen hebben.

6 oktober 1929

Vandaag kunnen de liefhebbers zich in de *Wintervelodroom* oefenen. De grote, officiële openingsprijs voor de baanrenners zal op 12 oktober gepaard gaan met een prachtig programma, dat de sportliefhebbers uit Gent en het omliggende in massa moet lokken, namelijk het *Criterium der Baanrenners* dat het nieuwe seizoen zal inwijden en waarvoor al de *favori's* uit de streek aangeworven zijn.

Geen twijfel dat er gedurende die 100 kilometer op eigen kracht in vier klassegmenten, schone sport zal te zien zijn.

Op zondag 20 oktober wordt een 100 kilometer koers per ploegen voor junioren gereden. Er zijn grote prijzen. Slechts tien ploegen zullen aanvaard worden.

14 oktober 1929

Zaterdagavond had in de *Wintervelodroom* de openingswedstrijd plaats van de nieuwe wielersbaan. De zaal was propvol. De 100 kilometerkoers op eigen kracht werd gewonnen door Hamerlynck in 2 uur 32 minuten.

20 oktober 1929

Op 25 oktober geeft de *Ghent Boxing Hall* in de *Wintervelodroom* een grote boksavond ten voordele der weduwen en wezen van de Nationale Strijdersbond. Niet minder dan vijf prachtige beroepskampen zullen die avond doorgaan.

- Lode Weustenradt van Gent, 75 kilo, in revanche met Vermot van Roubaix, 79 kilo, officiële challenger voor het *Kampioenschap van Frankrijk*;
- Dubus, 65 kilo, tegen de *knock-outspecialist* De Stercke;
- het *Kampioenschap van Vlaanderen Lichtgewichten*, Geertruyde, titelhouder, tegen Priem, uitdager;
- Gève van Charleroi tegen Claes van Gent;
- Thomas van Gent tegen Govry van Gent.

26 december 1929

Deze maal ontbrak het niet aan toeschouwers om de wedstrijden in onze *Velodroom* bij te wonen. Het kerstprogramma bestond uit vier omniumwedstrijden, een achtervolging Hamerlynck tegen Billiet-Raes, een *Australische achtervolging* tussen Frans Roels, Vervust en Julien Vervaerde en verder nog een twee-uren-koppelrit.

13 januari 1930

Zondag namiddag is tijdens de koers in de *Velodroom* een ongeluk gebeurd dat ernstige gevolgen had kunnen hebben. Jozef Duidejonck van Ingelmunster viel met zijn velo in de *virage*. De achterkomende Drappier Georges uit Gent viel over hem.

Beiden lagen tussen hun gebroken rijwielen toen de beroepsrenner Ghijsels Leander over de lichamen van de eerste twee reed en minstens drie meter ver over zijn velo werd geslingerd. Alle drie werden gekwetst. Na de eerste zorgen stelde men gelukkig vast dat de verwondingen niet ernstig waren.

30 januari 1930

Uit goede bron vernemen wij dat het bestuur van de wielersbaan besloten heeft geen zesdagenkoers in te richten. Er waren voorstellen van grote kampioenen om dit op hun rekening te doen, doch het bestuur weigert tot nu toe. 't Is dat er een reden is.

17 februari 1930

Zondag is in de *Velodroom* om 18 uur een gedeelte van de estrade der populaire plaatsen op een oppervlakte van 8 m² ingestort, juist op het ogenblik dat de overvloedige menigte de zaal verliet. Een twintigtal personen viel van een hoogte van 3 meter. Meest allen zijn landlieden. Enkele onder hen werden huiswaarts gevoerd.

Het parket en de rechterlijke politie kwamen ter plaatse voor het onderzoek. Bouwkundige Albert Van Autryve werd als deskundige aangewezen om de juiste oorzaak te bepalen. Naar kon worden vastgesteld is één der dwarsbalken waar de plankenvloer op rustte doorgebroken. Deze droeg juist een grote knoest en naar het schijnt verbiedt het reglement dwarsbalken waarin zich dergelijke uitwassen bevinden.

Het bestuur van de *Velodroom* heeft bij de technische diensten van het stadsbestuur en de provincie het plan moeten indienen dat werd goedgekeurd.

21 februari 1930

Het ongeluk in de *Velodroom* wordt druk besproken en vele personen zeggen nu dat men zich de één of andere zondag aan een ongeluk mocht verwachten. Bij de eerste koers die er plaats vond had men een hevig gekraak waargenomen en het stadsbestuur werd daarvan op de hoogte gebracht. De technische dienst werd met een streng onderzoek gelast.

De bouwkundige van de stad bracht een verslag uit, na ter plaatse het tussenwerk te hebben onderzocht. Het luidde dat het niet stevig genoeg was.

De bestuurder van de *Velodroom* werd op de hoogte gebracht maar deze verklaarde dat het werk nog niet gans was afgemaakt. Later werd een nieuw onderzoek ingesteld, nogmaals door de stadsarchitect, vergezeld door een afgevaardigde van de arbeidsinspecteur en een dienstoverste van de heer ingenieur Soenen, om vast te stellen of de banken niet te dicht bijeen stonden, de trappen hard genoeg waren en er voldoende uitgangen waren in geval van brand.

Aan de inrichter van de *Velodroom* werden talrijke opmerkingen gedaan en deze beloofde alles in orde te zullen brengen. Het onderzoek zal uitwijzen of die belofte werd gehouden. In alle geval heeft de stadsbouwkundige er altijd op gewezen dat de *Velodroom* niet de nodige voorzorgen gaf voor de veiligheid van de bezoekers.

20 maart 1930

In de *Wintervelodroom* zullen de laatste koersen van het seizoen op zaterdag 22 maart gereden worden. 's Anderendaags wordt het park afgesloten voor het publiek.

18 augustus 1930

Zondag geschiedde de aankomst van de koers Parijs - Gent in de *Velodroom* van het *Feestpaleis*. Dit sportief hoogstandje had een grote volksmenigte rond het park doen toestromen.

Men had een gang tot in de piste aangebracht doch op zulk een onbehendige wijze, dat op weinig uitzonderingen na al de renners gevallen zijn.

De meesten werden gekwetst aan armen en benen, hetgeen bij het publiek grote misnoegdheid en verontwaardiging verwekte tegenover de inrichters van de koers.

Door de politie werd een onderzoek ingesteld en het zou gebleken zijn dat het ongeluk te wijten is aan de slechte toestand van de inrit aan de *Velodroom*.

Na de ramp in februari laatstleden met de tribune wordt het in elk geval tijd dat de renbaan in orde wordt gesteld!

25 september 1930

De *Wintervelodroom* heropent op zaterdag 27 september om 7 uur met een meeting voor beroepsrenners. De inzet is de *Grote Prijs der Eeuwfeesten*. Verder een 3-urenkoers op eigen kracht in 6 klassementen. Er zullen 16 deelnemers zijn.

23 januari 1931

Voor zaterdag is in de *Wintervelodroom* een prachtig programma voorzien. Gerard De Baets is van de partij.

Het was van Kerstdag geleden, toen de heer Carlier een galanummer voorstelde, dat de sportliefhebbers en trouwe bezoekers van de wielersbaan op een meeting werden uitgenodigd om er enkele uren bij prachtige sport door te brengen.

Alleen al het heroptreden van onze gevierde Gerard De Baets moet al voldoende zijn om de sportliefhebbers in massa te doen toestromen. Het is reeds zo lang geleden dat we in België de man zagen optreden die sedert enkele jaren de Belgische kleuren weet hoog te houden door te zegevieren in het

verre Amerika. Met zijn broer Cesar, de vriend van het Gentse publiek, komt hij in strijd met menig andere goede ploegen, die de zege zullen bevechten. Dan hebben we nog de overwinnaar van de laatste zesdagen van Dortmund, de Hollander Pijnenburg, die gekoppeld aan Van Kempen alles in het werk zal stellen om met de bloemen te gaan lopen.

Van Hevel is ook van de partij en vormt met de Gentse vluchter Buysse een ploeg die zal te vrezzen vallen. Indien de *kleine Buysse* zal vliegen zoals hij reeds gans de week op oefeningen laat zien, geven we hen alle kansen op winnen.

Als voorspel krijgen we een 15 kilometer koers op eigen krachten tussen onze beste juniors en een 100 kilometer ploegenkoers.

25 januari 1931

Van Kempen, de *Vliegende Hollander*, heeft niet gereden. De oorzaak is niet bekend. Hij werd door Klaas Van Nek vervangen.

Niettegenstaande de grote crisis welke tegenwoordig heerst was de Velodroom goed bezet. Het algemeen klassement is als volgt:

1	De Bruycker - Billiet	100 km in 2 uur 35'
2	Van Hevel - Buysse	op 3 ronden
3	Merleven - De Clercq	op 5 ronden
4	Cleydorp - De Groote	op 7 ronden
5	Pijnenburg - Van Kempen	op 8 ronden

21 maart 1931

Het is op 28 maart om 20 uur dat in de grote hal van het *Feestpaleis* het militair feest zal gegeven worden ten voordele van het monument ter ere van de infanterie. Het is dezelfde infanterie waarvan de bovenmenselijke krachtingspanning menigmaal als thema diende voor oorlogsverhalen en filmscenario's, zoals *Van het Westelijk Front geen nieuws*. Hoe vaak was het publiek ontroerd!

Toch heeft de infanterie geen monument. Daarom moet het volk het concert steunen om dat onrecht te herstellen. Het programma zal aanvangen met keur-oefeningen van Zweedse gymnastiek en gezamenlijke schermoefeningen met de bajonet, zoals bij het op doek brengen van de wereldberoemde film.

25 juni 1931

Jammer genoeg vergalt in het park een nieuwe, gevaarlijke plaag de vreugde van de echte bloemenweelde voor de namiddag- en avondbezoekers.

Enkele jonge liefhebbers van de velosport richten in de lanen echte koersen in, dit tot groot gevaar voor kinderen, ouderlingen en onwetende bezoekers. Onze spurters gaan en komen in razende vaart en schijnen zich weinig aan de opmerkingen van de wandelaars te storen.

Kan de politie hier geen oogje in het zeil houden? Ook de ouders wiens kinderen zich met hun rijwiel naar het park begeven kunnen zelf handelend optreden.

12 september 1931

Op zaterdag 19 september heeft om 19 uur de heropeningskoers plaats in de Gentse *Wintervelodroom* met een 100 kilometer koers op eigen kracht. Benevens de mannen van de streek, Fred. Haemerlinck, Odiel Van Hevel, Jan Meeuwis, Gerard Desmet en andere, werd Armand Blanchonnet aangeworven, de vechtlustige Franse baankampioen, die te Brasschaat zoveel spel leverde tegen onze *Don Fredo*.

16 september 1931

Zondag zal in het *Feestpaleis* om 14 uur 30 het jaarlijks feest plaatshebben, ingericht door het 1° regiment artillerie, met de welwillende medewerking van het muziekkorps van het 2° linieregiment.

Op het programma onder meer een hindernissenwedstrijd, oefeningen volgens de Franse rijkunst, een koers met Romeinse strijdwagens, een carrousel met artilleriestukken waarbij de uitvoerders in vooroorlogse uniformen zullen steken, scènes uit de Far West en meerdere aantrekkelijkheden.

Plaatsen aan 8, 5, 3 en 2 frank zijn op voorhand te nemen, alle dagen van de week bij de Staf van het 1° regiment artillerie, Brusselsestraat 17.

12 oktober 1931

In de *Wintervelodroom* ging de overwinning naar Albert Buysse. De Bruycker won in de tweede ploegenkoers van het seizoen. In de juniorenmeting won de Gentse ploeg Maertens - Kegels.

28 oktober 1931

Haemerlinck versloeg in de *Wintervelodroom* Di Pacco. De Bruycker vloerde Di Martini. Samen won de Gentse favorietenploeg de 80 kilometer ploegenkoers.

9 november 1931

Alhoewel de crisis voortduurt blijven de sportliefhebbers getrouw aan de wekelijkse meetings in onze Gentse *Wintervelodroom*. Hoe verder het seizoen gaat, hoe prachtiger de programma's die sportbestuurder de heer Carlier in elkaar steekt.

De toeschouwers konden getuigen zijn van een nieuwe overwinning van Haemerlinck - De Bruycker op Tonani - De Pauw en Degraeve - Maertens.

16 november 1931

In de *Wintervelodroom* won Jef Scherens de snelheidskoers en Haemerlinck - De Bruycker waren onweerstaanbaar in de omnium en de ploegenkoers.

21 december 1931

Zondag zijn in de *Velodroom* rond 17 uur 40 een zevental renners gevallen. Ze hebben zich nogal erg gekwetst. Het ongeluk was te wijten aan het springen van de band van een rijwiel. Na verzorging zijn ze allen kunnen huiswaarts keren.

Poeske Scherens was onweerstaanbaar in snelheid tegen de huidige wereldkampioen Falck Hansen. Haemerlinck - De Bruycker wonnen de 100 kilometer ploegenkoers voor Maertens - Alex Maes.

27 december 1931

Op Kerstdag werd in de *Wintervelodroom* de omnium gereden van de wereldkampioenen Guerra en Falck tegen *Don Fredo* Haemerlinck en *Poeske* Scherens, de grootste favorieten van het Gentse publiek.

Daarna volgde een evenement dat nog nooit werd gezien: een ploegenkoers bestaande uit twee wereldkampioenen. *Poeske* was weer onweerstaanbaar.

Haemerlinck - Scherens wonnen de internationale omnium, De Bruycker - Rielens de 30 kilometer ploegenkoers. Falck - Guerra eindigden tweede.

18 januari 1932

Het was wel te zien dat de sportliefhebbers gedurende enkele weken van de *Velodroom* waren verwijderd geweest, want in dichte drommen togen zij gisteren naar de wielersbaan, waar een zorgvuldig programma moest afgespeeld worden.

Bij de uurkoers voor abonnees op eigen krachten ging de overwinning met 42, 489 kilometer naar Egide Kegels, voor Van der Venet.

Raes - Billiet wonnen de 100 kilometer ploegenkoers. Rielens - De Bruycker en Jules en Odile Van Hevel volgden op één ronde.

20 februari 1932

Zondag 21 februari heeft in de Gentse *Wintervelodroom* de slotmeeting plaats. Als eerste prachtnummer krijgen we de omnium Scherens - Haemerlinck tegen Lucien Michard - Blanchonnet. Drie reeksen zijn daarvoor uitgeschreven: 2 reeksen 500 meter snelheid tegen het uurwerk waaraan de vier renners deelnemen en 20 ronden achtervolging Haemerlinck - Blanchonnet.

Verder krijgen we een internationale snelheidswedstrijd over 2 reeksen met Jan Van Kempen, Deneef en Maurice De Pauw.

Een achtervolging per viertallen wordt ook nog betwist met Jan en Marcel Bidot, Charlier en Martin tegen Meuleman, Mortier, Raes en Stockman.

Als laatste nummer een ploegenkoers over 60 kilometer met 3 klassementen.

23 februari 1932

Scherens - Haemerlinck klopten Michard - Blanchonnet. De 60 kilometer ploegenkoers werd gewonnen door onze favorieten Buysse en Billiet.

7 maart 1932

In de Gentse *Wintervelodroom* werd een bijgevoegde wedstrijddag ingericht. Verlinden won de 30 kilometer op eigen kracht in 23'50". Aan Charlier - De Neef kwam de overwinning van de 60 kilometer ploegenkoers toe.

Als wij de wielersbaan binnenkwamen stonden we verbaasd. Nog nooit hadden we zo weinig volk gezien op een koersmeeting. Het is voorwaar spijtig als men nagaat dat de opbrengst bestemd was voor de kas van de Gentse werklozen...

13 april 1932

Als we beweren dat er baan- en pistekoersen zijn in onze stad gaat het hier niet over één of andere officiële wielervedstrijd, maar bedoelen we iets van veel minder sportieve waarde en in het geheel geen propaganda is voor de wielersport.

We hebben het over die kerels die vooral 's zondags in horden van 5 à 10 man het park doorrijden, gehuld in korte truien waar het rood gepaard is met het blauw, het groen met het geel en in het algemeen met al de kleuren die in de regenboog of in de verfwinkels te vinden zijn.

Zo ziet men ze gebogen over hun stuur door de lanen van het park zoeven en menen zij de echte De Waele, Scherens of andere Haemerlincks te zijn.

Zonder de minste eerbied voor de reglementen stuiven ze de rustige wandelaars voorbij en wee hen die het ongeluk hebben in de weg van die *wielerbazen* te lopen. Dan krijgen zij heel het woordenboek van de Muide of de Brugsepoort naar hun hoofd.

Andere toevallige wielrijders nemen de lanen van het park voor een *Wintervelodroom*! Dan zien de verbaasde toeschouwers de misbakken *Vliegende Hollanders* voor het hardst rijden om een ronde te nemen. Moest zo'n losbol eens in de kiezelsteentjes terecht komen, dan was hij kant en klaar voor de operatietafel. Wanneer krijgen we voetbalmatchen op de Kouter of tennisspelen in de Veldstraat?

28 september 1932

De Gentse *Wintervelodroom* doet zijn heropening op zaterdag 1 oktober. Zoals ieder jaar wordt begonnen met een koers over 100 kilometer op eigen kracht, waarbij de jongeren in strijd komen tegen de ouderen. Niet minder dan 20 van de beste mannen zijn aangeworven. Het zal dan ook een jacht zijn van het begin tot het einde.

3 oktober 1932

In de *Wintervelodroom* won de veelbelovende renner Croon de 100 kilometer op eigen kracht in 2 uur 24' 20'', voor Van Slembroeck op 1 en Sylveer Maes op 2 ronden.

12 oktober 1932

Jef Scherens, wereldkampioen snelheid, komt op 15 oktober naar de Gentse

Wintervelodroom. Poeske krijgt als tegenstanders de kampioen van Frankrijk Gerardin, winnaar van de *Schaal van Europa* en de kampioen van Duitsland Engel, één der beste spurters van de wereld. Deze extra-mannen zullen elkander twee maal ontmoeten, opdat alle verrassingen uitgesloten zouden zijn en de beste zal winnen.

Er wordt ook een reeks met drie gereden en om te eindigen zullen de drie vliegers om ter rapst 500 meter afleggen. Tussenin zullen onze populairste junioren aan de slag zijn en onder meer een ploegenkoers over 50 kilometer betwisten.

16 oktober 1932

Zaterdag werd in de *Wintervelodroom* de nogal zieke Scherens door de Franse kampioen Gerardin geklopt.

31 oktober 1932

Voor een zeer goed bezet *Wintervelodroom* werd een prachtig programma vertoond. Onze Poes zou er weerwraak nemen op Gerardin.

Eens te meer heeft hij het Gentse publiek in begeestering gebracht. Eerst tegen Gerardin, daarna tegen Forucheux haalde hij zijn *wip* uit, die hem schitterend naar de zegepraal leidde.

5 november 1932

In de Gentse *Wintervelodroom* behaalde de ploeg van Buysse - Billiet een nieuwe overwinning. Kegels won bij de junioren.

12 december 1932

Niettegenstaande de nijpende koude was in de *Wintervelodroom* wederom veel volk opgekomen. Spijtig voor de aanwezigen was de zaal slecht verwarmd en het was dan ook niet gezellig enige uren in de wielersbaan te vertoeven.

Alhoewel er veel afwisseling in het programma was kon het de toeschouwers niet begeisteren als voor een 100 kilometer of een 3 uren ploegenkoers.

De omnium van Fred en Omer tegen de Duitsers was van geen groot belang, daar onze vertegenwoordigers te sterk waren. Fred Haemerlinck had daarin het leeuwenaandeel, want De Bruycker hebben wij nog nooit zo flauw piste zien rijden.

De 20 kilometerkoers op eigen krachten was eerder eentonig. Een dergelijk nummer kan weinig voldoening schenken.

Wat de 60 kilometer betreft werden maar enkele ronden genomen. De ploegen beloerden elkander. Veel snee zat er niet op en de koude had er wel grotendeels schuld aan. De Duitse ploeg was ook zo strijdlustig niet. Omer De Bruycker sloeg geweldig tegen en kon *Don Fredo* maar weinig bijstaan.

Buysse - Billiet waren in een goede dag maar gaven niet de volle maat van hun kunnen. Het was nodig dat het Gentse koppel Raes - Alexander er wat leven in bracht.

Haemerlinck - De Bruycker wonnen de omnium. De zege bij de 60 kilometer ploegenkoers was voor Buysse - Billiet.

27 december 1932

Bij de kerstgala in de *Wintervelodroom* waren de beste specialisten van de ploegenkoersen in strijd. Het was het prachtigste programma tot op heden te Gent gezien. De favorietenploeg Haemerlinck - De Bruycker won de 3 uren ploegenkoers.

30 december 1932

Zaterdag 31 december om 20 uur zal in de *Wintervelodroom* de grote snelheidsprijs nieuwe formule van de *B.W.B.* gereden worden.

De beste internationale sprinters die er bestaan zullen bij het vertrek zijn. Niet minder dan 16 matchen met 3 renners en 18 met 2 renners worden gereden.

29 januari 1933

Nog enige weken scheiden ons van de opening der *Floralien*. Sedert enige dagen zijn in de verschillende zalen de voorbereidende werken aangevangen en reeds heeft een ploeg schrijnwerkers bezit genomen van de *Sechiarizaal*, om er de grote trap op te richten vanwaar de toeschouwers bij het binnentreden zullen genieten van een prachtig zicht op de grote hal en verder op de *Warme Serre*.

In de *Warme Serre* is men bezig de *Wintervelodroom* af te breken, daar de wielkoersen geëindigd zijn. Binnenkort zullen in deze zaal de zeer belangrijke aardewerken aanvangen voor de inrichting van de Italiaanse afdeling.

1 oktober 1933

Zaterdag had in een goed bezet *Wintervelodroom* de openingsmeeting plaats. Het Gentse zestel van *Sport na Arbeid*, kampioen van België *cyclo-ball*, deed eerst een ereronde. Daarna werd een minuut stilte gehouden ter nagedachte-nis van de sympathieke renner Georges Lemaire, die op zo'n treurige wijze het leven verloor.

De *outsiders* Gernaye - Decorte wonnen verdiend de 3 uren ploegenkoers na een bewogen verloop van 132, 955 kilometer, op 1 ronde gevolgd door Haemerlinck - Raes. Buysse gaf op wegens krampen in de beenspieren.

De eerste juniorenkoersen hebben plaats op 8 oktober.

26 november 1933

De overwinnaars van de zesdaagse van Berlijn zullen zondag aanstaande in de *Velodroom* te Gent van de partij zijn en daar wacht hun zwaar werk. Buysse heeft niemand anders dan de wereldrecordhouder Richard in achtervolging te bekampen, terwijl Deneef zijn spurtersgaven zal mogen tonen tegenover De Bruycker en De Rijck. Als slot komen Albert en Roger dan nog uit in hun specialiteit, een ploegenkoers over 80 kilometer. Omdat wij al dikwijks gezien hebben dat renners die een zesdaagse achter de rug hebben er de grote form op nahouden, hebben we volle vertrouwen in het optreden van Buysse - Deneef.

De andere achtervolging, Van Hout tegen Haemerlinck, verwerft eveneens veel belangstelling en men is benieuwd welke afstand er bij die match zal worden afgelegd.

Raes - Mortier en Alexander - Lanchaert zullen elkander in achtervolging bekampen, terwijl de andere beroepsrenners een afvallingskoers zullen betwisten.

De juniors werden ook niet vergeten. De Kuyscher zal in achtervolging tegen Verhaeghen strijden over 30 ronden. Als slot heeft de klassieke ploegenkoers over 80 kilometer plaats.

Niettegenstaande de grote onkosten van dit buitengewoon programma blijven de gewone plaatsprijzen van 5 tot 20 frank behouden.

29 november 1933

Raes en Martin wonnen de ploegenkoers, De Rijck de snelheidsproef.

16 december 1933

Het programma van de kerstmeeting in de *Wintervelodroom* belooft schitterende kampstrijden. Om 3 uur wordt de klassieke *gala* ingericht. Vooraf een prachtig voorspel met onder andere de 10 kilometer per ploegen voor de kampioenen. Verder de match van de dag: de onklopbare wereldrecordman Richard in achtereenvolgende tegen de alhier ongeklopte Haemerlinck.

26 december 1933

In de Gentse *Wintervelodroom* werd Richard door Haemerlinck geklopt in de achtereenvolgende. Aan de ploeg Raes - Mortier kwam de overwinning in de koppelrit toe. Er was een enorme belangstelling en alle plaatsen waren proppensvol.

Midden een indrukwekkende stilte liepen de kampioenen Richard en Haemerlinck van stapel. Fred vertrok letterlijk in een spurt, maar zag Richard in de rug na zes ronden. Het volk riep en tierde als waanzinnig. Haemerlinck reed als een onversaagde leeuw en zat na 11 ronden aan het wiel van Richard. Bij de 14° ronde, na 2 268 meter in 2'53" te hebben afgelegd, vloog Haemerlinck in zijn meesterlijke stijl over Richard. Beide renners waren glad op en uitgereden.

ERIK DE KEUKELEIRE

Fragmenten uit "De Gentse citadel en het Citadelpark, deel 2 (1908-1940)", 320 pagina's, oktober 2004, uitgave in eigen beheer.

Dit artikel verscheen in

**“WEGWYZER DER STAD GENT EN PROVINCIALE
ALMANACH VAN OOST - VLAENDEREN VOOR HET JAER
DES ZALIGMAKERS 1850 (HET 81^E JAER)”**

**Drukkery van D. J. VANDERHAEGHEN - HULIN
Uitgever der Gazette van Gent - Veldstraat, 68**

(blz. 467/469)
Kronyk 1848 - 1849
July 1849

Feesten van Gent

Het jaer 1849 heeft voor de jaerboeken der feestelykheden eene byzondere bladzide geleverd.

De inrigting van eene algemeene kermis te Gent, is nog jong; men was nog bezig met hare invoering, om zoo te spreken, als het denkbeeld eener historische plegtigheid reeds geopperd werd ; men mag zeggen dat deze plegtigheid onverhoeds tot stand kwam; zoo schielyk ging men van het denkbeeld tot de wezenlykheid over. En nochtans mag men vaststellen, dat deze feest, onder alle betrekking weerdig is geweest van de stad die ze gevierd heeft, en van het tyd-stip waerin zy plaats had, ongeacht dat zy met twee voorname tegenwerksels te worstelen heeft gehad, namenlyk eene heerschende ziekte en ongunstig weder. Dit ter zyde gesteld, is de verwachting in alle deelen ten volste beantwoord geworden. De tentoonstelling van nyverheids-voorwerpen der beide Vlaenderen die hier by geopend werd, heeft alle bewondering tot zich getrokken, en de landbouwtentoonstelling, welke er voor de zelfde provincien op volgde, heeft de goedkeuring van deskundigen bekomen, inzonderlyk het gedeelte dat aen de bloemen toegewyd was. Beide tentoonstellingen werden bezocht door HH. MM. den koning en de koningin en de koninglyke familie, hertog van Brabant, graef van Vlaenderen en prinses Charlotte, door ministers, door hoogambtenaren van staet, provincien en steden. Deze feest werd gedurende een vyf-en-twintigtal dagen door een reeks openbare verma-

kelykheden aeneengebonden, - vermakelykheden, die allen even gunstig en welgekozen waren, en waervan de voornaemste zich door eene edele strekking onderscheidten. Deze vermakelykheden, bestonden hoofdzakelyk in schietingen met hand- en kruisbogen en busgeweer; schermstryd; snelvaertwedstryden; muziek partyen, tooneel-vertooningen; dansfeesten; veldfeesten; grooten zang-kampstryd der Melomanes en in een oneindig getal volksvermaken op alle deelen der stad gegeven waerboven zich alles zich de groote historische praelstoet verhefte. Dit prachtgevaerte dat zekerlyk met al wat de feestjaerboeken omtrent verbeeldingen melden, gunstig in vergelyking kan komen, droeg in deszelfs zamenstelling den stempel van eenen verheven geest : het was de staetkundige-, nyverheid-, en kunst-geschiedenis van Belgiens tyden van pracht, grootheid en magt, van de IX° tot XV° eeuw. Al de tydkundige stippen, door dezen stoet afgemaeld en voorgesteld, waren keurig en volkomen getrouw aen de geschiedkundige overleveringen; dit alles was opgeleusterd door praelwagens welkens zinnebeeldige voorstellingen hierin bestonden 1° De Godsdienst; 2° de Draek; 3° het standbeeld van Jacob van Artevelde; 4° het Groot Kanon; 5° de Schilderkunst; 6° de Boekdrukkunst ; 7° Flora; 8° de Maegd of Stad Gent; 9° de Eendragt. Hier by werd nog omgedragen het Belfort van Gent, volgens het oorspronkelyk model, en het zinnebeeld der maetschappy van Rhetorica, de Fonteine.

De Nyverheid, welke eigenlyk geheel dit feest ten onderwerpe had, sloot hare plegtigheid op 4 november door de algemeene prysdeeling aen de genen die zich door vernuft of bekwaemheid onderscheiden hadden; deze plegtigheid ging samen met de uitreiking der medalien en vereeringen door bloem- en landbouwkundigen op de landbouwtentoonstelling behaeld.

Deze bijdrage werd ons toegestuurd door de heer André Buysse.

GENTSE MEMORIEDAGEN: 22-23-24-25 NOVEMBER

22 november 1431

Eerste Kapittel van de “Orde van het Gulden Vlies” in Rijsel.
Zie ook “Ghendtsche Tydinghen” - 2003 - N° 6 - p.398

22 november 1559

Geboorte te Nieuwstad in Oostenrijk van Aartshertog Albrecht van Oostenrijk.
Trouwde met Isabella, de dochter van Filips II.
Zie ook “Ghendtsche Tydinghen” - 2003 - N° 6 - p.395

22 november 1779

Blijde Intrede in Gent van Mgr. Von Lobkowitz als 17e Bisschop van Gent.
Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2003 - N° 5 - pp. 337-338

22 november 1838

De Gemeenteraad stelt een commissie aan om de toestand van de klokkentoren van het Belfort te onderzoeken. Deze commissie zou in haar verslag tot zijn afbraak besluiten.

22 november 1867

Geboorte van Frans Coppejans.
Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2005 - N° 4 - pp. 256-257

22 november 1908

Onthulling van het standbeeld van François Laurent.
De uitvoering ervan werd aanvankelijk toevertrouwd aan Julien Dillens, maar hij overleed vooraleer het werk af was. De opdracht werd dan toevertrouwd aan Jules-Pierre Van Biesbroeck.
Het beeld geeft een zittende, mediterende Laurent weer, omringd door 4 allegorische figuren: de Filosofie, herkenbaar aan een olielamp en een planetarium, naast haar de Instructie: een man die aan 2 kinderen meetkundig onderwijs geeft. Langs de andere kant de Rechtspraak, een vrouw die een balans vasthoudt, en de Filantropie, een vrouw die een geknielde arbeider helpt

opstaan.

Achteraan staat een uittreksel van een beraadslaging van de Gemeenteraad van 1884: “Le Conseil Communal déclare solennellement que François Laurent a bien mérité de la ville de Gand.”

Laurent's dochter verklaarde dat geen enkele foto het uiterlijk van haar vader zo getrouw weergaf als het standbeeld.

Acht maanden na de onthulling van het standbeeld werd er nog eens een verdiende hulde gebracht aan Laurent, met bloemen, redevoeringen en een speciale cantate die uitgevoerd werd op de Kouter.

22 november 1912

Stichting door Gustaaf Verhulst en enkele vrienden van de “Ecole de Photographie”

Deze vereniging van amateurfotografen zou later uitgroeien tot “LUX NOVA”.

22 november 1925

Jubelfeest der Recolletten ter gelegenheid van de 700e verjaring van hun vestiging in Gent.

23 november 1503

Dood te Mechelen van Margareta van York.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2000 - N° 4 - pp. 260-261

23 november 1739

Inhuldiging van de Beurs op de Kouter.

Zij het dan ook dat er toen helemaal geen sprake was van een Beurs.

Het was in 1738 dat de Schepenen van de Keure besloten een Hoofdwacht te bouwen op de Kouter. Hij was bestemd als “Corps de Garde” (“Kortegaard” zei men toen) voor de Oostenrijkse troepen. De Wacht van de stedelijke soldaten bleef behouden onder het Stadhuis. Men heeft er lang over gediscuteerd wie de ontwerper was van dit gebouw in Lodewijk XVstijl, maar het staat nu wel vast dat het kwam uit het brein van de “Meester-temmerman” David ‘t Kindt.

Het dak werd bekroond met de Oostenrijkse Keizerlijke adelaar.

Gedurende vele jaren was er een ambtenaar die speciaal belast was met het onderhoud van de Hoofdwacht. Zijn taak werd omschreven als “het gade slaen en cuysschen van den corpsde-garde en het uyttrekken van het gras op den

De "Corps de Garde" 1739.

Couter.”

Tot 1867 bleef de Corps de Garde zijn militaire rol vervullen.

Toen de Fransen hier binnenvielen werd de Oostenrijkse adelaar vervangen door een Franse ambtsgeenoot. Maar deze moest later, op zijn beurt, wijken voor de fiere Belgische leeuw.

Het was een traditioneel verzet voor de Gentenaars om dagelijks te gaan kijken naar het aflossen van de wacht. Zij waren bijzonder talrijk opgekomen om de laatste taptoe bij te wonen die plaatsgreep in 1867. Taptoe die door de Gentenaars regelmatig bestempeld werd als “Taf-Toe”, waarschijnlijk omdat dit woord voor hen gemakkelijker uit te spreken was.

Van 1867 tot 1885 verleende het gebouw onderdak aan de Krijgsraad. Op het einde van de 19e eeuw besloot de Gemeenteraad het aanpalende gebouw aan te kopen en het te verenigen met de oude Hoofdwacht om er een nieuwe Handelsbeurs van te maken.

Gedurende de oorlog van 14-18 werd de Beurs bezet door de Duitsers en fungeerde het als “Melde-Amt”. Alle mannen van 16 tot 45 jaar moesten er zich maandelijks aanmelden. Oudere Gentenaars zullen nog wel weten dat van 1940 tot 1945 de Dienst der Rantsoenering er in ondergebracht was.

Aan de Gentenaars van vandaag zeggen de woorden “Hoofdwacht” en “Corps de Garde” niets meer, maar alhoewel het sinds lang niet meer gebruikt wordt als Handelsbeurs, blijft dit voor hen “de Buzze”.

29 november 1846

Eerste zitting van het Hof van Assisen in het nieuw Paleis van Justitie.

23 november 1855

Stichting in een herberg in de Corianderstraat (de Fauconnier) van de vereniging “Zonder Naam, niet zonder Hart”.

Bij de stichting was een der doelstellingen “Het ondersteunen van schamele werklieden en vooral zulke werkers die aan eenig ongeluk komen.”

Iemand aan wie men gevraagd had de vereniging zijn steun toe te zeggen, antwoordde: “Ik zie op die lijst geen enkele gekende naam”. Waarop men repliqueerde: “Wij zijn misschien zonder naam, maar toch niet zonder hart.” En dat werd meteen de naam van de vereniging.

Haar lokaal was aanvankelijk in de Corianderstraat waar Leopold I, ter gelegenheid van een tombola, er in 1857 een bezoek bracht.

In 1865 verhuisde men naar de “Sodaliteit”. Zij bleven daar tot in 1882. Na de W.O.I zaten zij op de Kalandenberg.

In 1859-1860 financierden zij de bouw van een school die naar haar genoemd

werd, maar die door de Gentenaars - ten onrechte - St-Machariusschool genoemd werd.

In 1856 werden er aan 1.000 kinderen van de stedelijke bewaarscholen klederen uitgereikt. In 1883 richtten zij in het Lakenmetershuis en in 1887 onder het Stadhuis een volksrefectie op waar werklieden hun noenmaal konden warmen en een plaats hadden om te eten.

23 november 1862

Geboorte van de kunstschilder Theo Van Rysselberghe.

Hij werd geboren op de Huidevetterskaai als zoon van een aannemer. Meerdere van de zes kinderen uit dit gezin zouden een zekere bekendheid verwerven. Twee van zijn broers waren ingenieur, twee anderen architect:

Theo Van Rysselberghe 1862 - 1926.
Autoportret.

Charles, de Stadsarchitect, en Octave, die carrière zou maken in Gent, Brussel en Parijs.

Theophile was een “achterkomerke”. Hij liet 7 jaar op zich wachten, maar werd de beroemdste van de familie.

Na het Atheneum geeft hij de geplande studies van ingenieur op en hij laat zich inschrijven aan de Academie. Op zijn 18e neemt hij reeds deel aan het Gents Salon. Een jaar later exposeert hij in de “Cercle Artistique et Littéraire” en wordt reisbeurser. Theo is op zijn minst iemand die zich gemakkelijk verplaatst. Hij gaat wonen in Elsene en volgt lessen te Brussel bij Portaels. Niet voor lang, met zijn reisbeurser vertrekt hij naar Spanje en Marocco. Terug in België maakt hij er kennis met Emile Verhaeren; zij worden vrienden voor het leven.

In 1883 en 1887 zit hij in Marokko. In 1890 in Florence waar hij in opdracht van de Regering een kopie maakt van een figuur van Giotto. Twee jaar later woont hij in Nederland, maar ook daar voor niet lang. In de loop der daaropvolgende jaren kunnen wij hem vinden in Athene, Constantinopel, Bukarest, Budapest, Wenen, Berlijn, Londen, Moskou en St-Petersburg.

U ziet het, hij had - zoals men in Gent zegt - “gíen zittend gat”.

Hij gaat een tijdje in Brussel wonen, maar ook daar op verschillende adressen. In 1898 verhuist hij naar Parijs, maar in 1907 vinden wij hem toch weer op Jersey. In 1908-1909 trekt hij opnieuw naar Italië. Een jaar later laat hij zich door broer Octavo een villa bouwen in de Provence.

Het werk van Van Rysselberghe? Dat kunnen wij u niet vertellen, u moet het zelf maar eens gaan bekijken in ons Museum voor Schone Kunsten (het loont de moeite) waar verschillende van zijn werken hangen, o.a. het groot doek “De Lezing van Verhaeren” waar men niet op uitgekeken geraakt. Ook nog een portret van Maurice Maeterlinck. Beide werken dateren van 1903.

Theo Van Rysselberghe stierf op 14 December 1926. Op zijn ezel bleef een onafgewerkt portret van zijn vrouw achter.

29 november 1862

Geboorte van Maurice De Weert.

Deze populaire advocaat, journalist en Schepen was getrouwd met de schilderes Anna Cogen. Hij was liberaal gemeenteraadslid van 1904 tot 1921. Was o.m. Schepen van Schone Kunsten en later van Onderwijs.

In 1913-1914 Hoofdredacteur van “La Flandre Libérale”

Toch wel merkwaardig dat meerdere liberalen die hier beschouwd werden als “franskiljons” in hun studententijd lid waren van “‘t Zal Wel Gaan”.

Hij heeft hier op verschillende plaatsen gewoond. Vroeger scheen men echt niet op te zien tegen verhuizen, want wij konden hem o.a. tegenkomen op de Bisdomkaai 6, de Kasteellaan 325, de Plateaustraat 43 en en op de hoek van de Godshuizenstraat, een straat die in 1946 trouwens naar hem zou genoemd worden.

Hij had ook nog een buitengoed op Afsnee “Hof-ter-Neuve”, een oude hoeve van de Predikheren.

Op 29 Maart 1918 werd hij, samen met Burgemeester Braun, door de Duitsers gearresteerd en naar Hannover gedeporteerd.

Hij stierf op 7 Januari 1930.

23 november 1896

De Gemeenteraad bepaalt de huidige plaats voor de bouw van de nieuwe Nederlandse Schouwburg.

24 november 1073

Dood van Siger, de 29e Abt van de St-Baafsabdij.

Hij vervulde deze functie van 1066 tot 1073. Onder de vorige abt was hij

prior.

Het was op zijn aanvraag dat de bisschoppen van Noyon en Cambrai hier de zaligverklaring van St-Macharius kwamen voorzitten. Hij werd begraven in de Abdijkerk.

24 november 1296

Stichting van het Klooster der Augustijnen.

De Augustijnen kwamen zich in Gent vestigen in 1295 in een huis dat aan hun beschikking gesteld werd door Gerem Borluut. Huis “dwelc men heet ter Capellen, daar de Augustinen plaghen te wonen, staande up den ommekeer vander Steenstrata ter Ouderborechwaert”. Dit huis op de hoek van de Lange Steenstraat en de Geldmunt werd “ter Capellen” genoemd omdat het gelegen was nabij de St-Stephanuskapel.

Zoals gezegd werd het klooster gesticht op 24 november 1296. Op deze datum verleende de Bisschop van Doornik de toestemming aan de Augustijnen een kerk en klooster te bouwen. Vóór deze datum hadden zij in Gent reeds een communauteit met een prior. In de stichtingsakte stond dat ze de Abt en de monniken van de St-Baafsabdij, alsook de pastoors van St-Michiels-Akker gem steeds moesten eerbiedigen en zich in niets tegen hen verzetten.

In 1298 was de kerk reeds geconsacreerd en was ook het klooster in opbouw. In 1409 waren reeds 3 vleugels aan hun gotisch klooster bijgebouwd.

In de late Middeleeuwen vergaderden de dekens van de 53 kleine neringen op 15 augustus in de refter van de Augustijnen om er hun Hoofddecken te kiezen. Kerk en klooster werden een eerste maal vernield door de Beeldenstorm in 1566. Een 2e maal, en deze keer veel systematischer, in 1578. Kerk en klooster werden toen onteigend. Van het klooster maakte men een Calvinistische school. De refter werd verkocht aan een zekere Thomas Vander Crayen die er een herberg en bruiloftzaal maakte, genoemd “Het Craeyken”. De kerk werd tot op de grond afgebroken en de bouwmaterialen openbaar verkocht.

De Augustijnen kwamen terug in 1584. Hun kerk bestond niet meer; van het klooster stond enkel de refter en de kapittelzaal nog recht. Zij maakten hun oud convent zo goed mogelijk bewoonbaar en de oude refter werd voorlopig in een kapel veranderd. In 1587 wordt Jan Cools de prior, hij zal ijveren voor de heropbouw. Dit gebeurde o.m. met de steun van het Magistraat en de familie Borluut. De kerk werd herbouwd in 1606 in gotische stijl.

Zij openen hun gekend College in 1609.

De herbouw van het klooster in renaissancestijl werd aangevat in 1621 en voltooid in... 1722. In 1737 trokken zij hun nieuw College op in barokstijl. (De latere Academie). Op 2 november 1796 werden de 25 paters en de 5 broeders

Ingang van de Augustijnenkerk.

uit hun klooster verdreven. Zij ontvingen een geldelijke vergoeding waarmee zij hun klooster terugkochten toen het openbaar verkocht werd op 25 December 1796. De officiële koper was Pater Volbracht. Het College was evenwel niet in de openbare veiling opgenomen en bleef eigendom van de Stad die er enige jaren later een Museum inrichtte en vanaf 1804 de Academie. De Augustijnen bleven uit hun eigendom verbannen en moesten het kloosterkleed afleggen. De kerk werd voor de goddelijke diensten heropend op 1 februari 1797, maar bleef een parochiekerk.

In 1809 werd het klooster opgeëist als krijgsgasthuis. Zij kregen het serieus verwoest terug in 1810.

In 1812 werden de muren van de grote tuin afgebroken en werd er een straat getrokken door de eigendom van de paters: de Zwaerdstraat, nu Academiestraat.

Vanaf 1815 werd het klooster verhuurd om er katoenfabrieken in op te richten. Toen in 1827 een ervan er mee stopte konden enkele paters zich opnieuw vestigen langs de Academiestraat.

De paters hernieuwden hun beloften in 1834 en in datzelfde jaar gaf Paus Gregorius XVI zijn toestemming tot het oprichten van een noviciaat.

De andere fabriek langs de Lievekaai bleef bestaan tot 1838, wanneer in de nacht van 19 op 20 Januari een brand de fabriek en de kerk vernielde. Al de merkwaardigheden van de kerk gingen in de vlammen op.

Dank zij de steun van goeude lieden werd de kerk hersteld en op tweede Kerstdag (dag van de H.Stefanus) 1841 werden de goddelijke diensten er hernomen.

Gedurende het heropbouwen van de kerk werden de diensten gehouden in de kerk van de Vrouwebroers.

De laatst overlevende Vrouwebroer, Pater Materne, verkocht aan de Augustijnen de predikstoel en 8 prachtig gebeeldhouwde biechtstoelen die nu nog in de kerk staan. Er hangen ook nog twee schilderijen van De Craeyer. Men treft er eveneens het marmeren praalgraf aan van Charles Van Hulthem. Gedurende de oorlog van 14-18 werden er panelen van het Lam Gods verborgen achter een biechtstoel.

24 november 1559

“Den XXIVen dito was te Ghendt doot ghebeten de bewaerdere van den leeuwe ende dat van eenen beer.”

24 november 1784

De kloostergoederen van het in 1783 afgeschafte St-Barbaraklooster in de

Savaanstraat worden openbaar verkocht.

24 november 1873

Eerste opvoering in Gent van “La Fille de Madame Angot”.

25 november 1569

Plechtige opening van het eerste Seminarie.

Zie ook “Ghendtsche Tydinghen” -1999 - N° 4 - pp. 231-232

25 november 1623

Stichting van de “Blauwe Meisjesschool”.

Blauwe meisjes waren weeskinderen die hun naam te danken hadden aan de verplichte kledij: een blauw jakje en een blauwe rok.

Aan de origine ligt de afschaffing van het Rijke Gasthuis, anders gezegd de leprozerij. In het begin van de 17e eeuw was de melaatsheid in onze contreien vrijwel volledig verdwenen en in 1623 werd het gasthuis afgeschaft. De helft van de opbrengst der goederen dienden tot de opvoeding en het onderhoud van weeskinderen: de jongens kregen een onderkomen in een bijgebouw van het Geeraard Duivelsteen en de meisjes belandden in een oud steen in de Onderstraat, palend aan het Werregarenstraatje. Het beheer van dit weeshuis werd toevertrouwd aan 4 gegoede burgers die de giften inzamelden, de oversten benoemden en het reglement opstelden. De school ressorteerde onder de bevoegdheid van het Magistraat en werd bestuurd door een zogenaamde “moeder”. De aanvankelijke strakke regels verslaptten in de loop der tijden en in 1806 was de toestand volledig uit de hand gelopen: diefstal en weerspannigheid waren er troef, zelfs de jongste pupillen zongen er losbandige liederen, er was geen vast uur voor opstaan en voor de maaltijden en enkele in dienst genomen meiden namen het niet zo nauw met de goede zeden. Zo kon het niet verder en de burgervrouw die verondersteld werd de instelling te besturen werd ontslagen.

Van toen af kwam de school onder het toezicht van de Zusters van O.L.V. Visitatie, zij het dan ook dat onder de Franse bezetting zij de plaats moesten ruimen voor lekenpersoneel.

Onder de leiding van de zusters werd de school beroemd voor zijn kantwerk en onder dezen die het sterk waardeerden citeren wij de Hertogin van Brabant, de Koningin van Engeland en de Keizerin van Frankrijk.

Alles goed dus? Neen, toch niet. Enkele passages uit een rapport van een geneesheer aan de Commissie van de Burgerlijke Godshuizen in 1850: de meisjes zijn bleek en missen frisheid, ze zijn klein van postuur en nogal wat

hebben kromme benen, andere vertonen afwijkingen van de wervelkolom. Belangrijke oorzaken zijn het gestel van de kinderen en de algemene hygiënische toestand in het huis. Het einde van de Blauwe Meisjes kwam er in 1864 toen zij versmolten werden met de Rode Lijvekens.

25 november 1660

Dood van de Pastoor van Ekkergem Michiel Zachmoorter.

Hij werd geboren in 1582 in Deinze.

Hij studeerde Theologie aan de Universiteit van Douai.

Op 15 Maart 1606 werd hij priester gewijd in het Seminarie van Gent.

Op 28 September 1607 werd hij benoemd tot Pastoor van St-Martinus.

Hij deed zeer veel voor de heropbouw van Ekkergemkerk die erg toegetakeld was na het Calvinistisch Bewind.

Hij ging hulp zoeken bij Albrecht en Isabella en bij het Stadsbestuur. Hij kreeg aldus de opbrengst van een speciale belasting op de wijn (een halve stuiver op iedere stoop, het zogenaamde stuyverke ten tappen”.

25 november 1700

Filips V wordt op de Vrijdagmarkt symbolisch geproclameerd tot Koning van Spanje. Deze kleinzoon van Lodewijk XIV werd geboren te Versailles in 1683. Hij regeerde van 1700 tot 1715.

25 november 1762

Verschijsning van het Reglement “raeckende de Lanteren binnen de Stadt Gendt”.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 1974 - N° 2 - pp. 62-64

25 november 1792

Gans het Frans bezettingsleger woont op de Vrijdagmarkt het planten van de Vrijheidsboom bij, ter vervanging van het standbeeld van Keizer Karel.

25 november 1827

Geboorte van de beeldhouwer Antoon Van Eenaeme.

Hij stierf hier op 5 Februari 1873.

Heel wat werken van hem kunnen hier nog bekeken worden. Zo maakt hij borstbeelden van Professor Burggraave, Gustave Callier, Jules de Saint-Genois, Joseph Guislain.

Hij ontwierp het graf van Prudens Van Duyse op het Campo Santo, ook het grafmonument van Hippoliet Van Peene. Verder nog een reusachtig beeld van Carolus Borromeus voor de kapel van het Seminarie.

Hij ontwierp het beeldhouwwerk op de binnenkant van de ingangspoort van het Kerkhof van de Brugse Poort, waar hij trouwens begraven zou worden. Het werd na zijn dood afgewerkt door zijn leerling Isidore Dubrucq die ook het portret-medaillon op zijn graf zou maken.

25 november 1862

De Burgerlijke Godshuizen verkopen het gewezen klooster der Alexianen aan Alfred Piers de Raveschoot voor de som van 107.625 fr.

25 november 1923

Opening van de “Ecole des Hautes Etudes”.

Zoals de naam het duidelijk zegt was deze instelling franstalig.

Zij bereidde studenten voor om in het Frans het examen “Geneeskunde” en “Rechten” af te leggen voor de “Jury Central”

Zij leverde ook een diploma “Kunstgeschiedenis en Archéologie” af na een studiecycclus van vier jaar.

Bij de opening waren er 81 studenten ingeschreven, verdeeld over Letteren en Wijsbegeerte, Wetenschappen, Handelswetenschappen en Kunstgeschiedenis. De stichting in 1923 kon beschouwd worden als een reactie op de komende vervlaamsing vaan de Universiteit, zij het dan ook dat de “Ecole” nooit een echte concurrent geweest is voor de Universiteit. Haar studieprogramma was trouwens te beperkt om als dusdanig te kunnen fungeren.

Na de oorlog stopte men met de voorbereiding op het examen voor de “Jury Central”. Er werden nog wel enkele cursussen gegeven, maar de voornaamste activiteit bestond in het geven van conferenties.

De aanvankelijke animositeit tussen de Universiteit en de “Ecole” stompte geleidelijk af en na de oorlog kwam er zelfs een duidelijke vorm van samenwerking. Studenten van de Universiteit, voornamelijk deze in de Romaanse Filologie, kwamen er conferenties en bepaalde cursussen bijwonen. Een Professor van de Universiteit werd opgenomen in de Raad van Beheer en het programma der activiteiten werd gezamenlijk opgesteld. Een gelukkige evolutie dus.

De “Ecole des Hautes Etudes” was een begrip in Gent en iedereen kende het lokaal op de Korenlei waar de “Ecole” meer dan 60 jaar huisde. Dit groot neo-classicistisch herenhuis was een geschenk van de Antwerpse zakenman Robert Werner van de firma Bunge. Merkwaardig in dit gebouw is de

Ecole des Hautes Etudes Interieur.

prachtige hal in rotondevorm met beelden, een ijzeren trap en een caissonzoldering.

In 1989 werd het gebouw verkocht aan een bouwpromotor die er appartementen en kantoren bouwde, iets wat niet bepaald ten goede kwam aan het stadsgezicht van de Korenlei. De sterk verminderde activiteiten gingen daarna door in de “Cercle Artistique et Litteraire” op de Recollettenlei.

25 november 1932

Opening van de Cinema “Capitole”.

25 november 1934

Dood te Dendermonde, na een hartaanval, van Arseen Goedertier, de man die het geheim van de bergplaats van “De Rechtvaardige Rechters” meenam in zijn graf. Gesproken van een man die voor sensatie zorgde....

Hij werd geboren te Lede op 23 December 1876.

Koster, Directeur van de Tekenacademie van Wetteren, wisselagent, bankier, administrateur van firma's die failliet gingen, oplichter, etc.

Hugo Collumbien

VERGETEN GENTSE SCHRIJVERS: ROBERT MUSSCHE

(Wondelgem 1912 - Baai van Lübeck 1945)

Robert Camiel Mussche werd geboren te Wondelgem in 1912, hetzelfde jaar als zijn goede vriend Johan Daisne. Zijn ouders waren door de zwakke gezondheid van de vader zeer arm en woonden op de F. Ferrerlaan in een houten noodwoning (ondertussen al vele jaren verdwenen). Zijn ziekelijke vader Auguste Alphonse, die ook vaak werkloos was, bakte samen met zijn vrouw Frieten, die werden verkocht in een frietkraam in de Wondelgemstraat. Een eind verder woonde Dora Mahy en samen hebben ze interessante briefjes gewisseld.

Robert was een uitmuntende leerling en kreeg de gelegenheid om te studeren aan het Atheneum te Gent, waar hij Johan Daisne leerde kennen. Ze raakten zo goed bevriend dat ze altijd samen waren: zondagsmiddags gingen ze geregeld naar de bioscoop en ze maakten lange wandelingen langs de Leie. Ze zijn ook samen naar zee geweest. Hij behoorde op school tot de beste leerlingen van de klas en terwijl de andere jongens nog indianenverhalen lazen, kende hij al Marx en had hij alle Zola's gelezen die de boekerij "Vooruit" in de Bloemekenswijk rijk was. In zijn kamertje stonden de borstbeelden van Karel van de Woestijne en Marx broederlijk naast elkaar... zoals die nu bij zijn dochter Carmen staan. Na de derdes moest hij van school af om broodwinner voor zijn ouders en broertje te worden. Op voorspraak van de studiefprefect Feytmans werd hij bediende bij de Nationale Bank van België naast het Geeraard de Duivelsteen. Op zijn zeventiende begon hij gedichten te schrijven. In de tweede helft van de jaren dertig heeft hij, onder invloed van Musset, Multatuli, François Coppée en Lamartine zijn mooiste verzen geschreven. Nog tijdens zijn legerdienst -hij haatte uniformen en droeg met oprechte overtuiging liet kentekentje van de anti-oorlogsliga- begon hij op eigen houtje Engels en Spaans te leren in de English Club. Ook daar was hij de beste leerling van de klas. Hij speelde toen met de gedachte uit te wijken naar Zuid-Amerika omdat de reusachtige wouden, de door de zon vergulde rotsvalleien en de geschiedenis van de oorspronkelijke bevolking en haar heroïsche ondergang een grote aantrekkingskracht op hem uitoefenden. Hij informeerde alvast hij professor Amaat Burssens hoe hij daar kon komen.

In 1930 bracht Johan Daisne de vakantie door hij het gezin van Gerard Ceunis in Engeland. 1 let jaar nadien werd Roteert Mussche uitgenodigd en net zoals zijn vriend Johan Daisne raakte hij verliefd op de mooie dochter Vanna. Maar Johan Daisne liet ongeschreven rechten gelden dat hij de eerste was. Een tweede kleine aanvaring kwam er later. toen Daisne in zijn roman Aurora een personage had neergezet waarvoor Robert model stond. Robert kon geen vrede nemen met het zielige en ziekelijke personage en voelde zich diep gekwetst. Later werd alles uitgepraat en verklaarde Johan zich door te verwijzen naar de subtiele overgang tussen “Wahrheit und Dichtung”.

Robert Mussche schreef onder het pseudoniem Rudo Reyniers. In 1936 verscheen de gedichtenbundel Oase, samengesteld en ingeleid door Paul De Ryck. Nog in hetzelfde jaar werd hij ook opgenomen in **Met veertien jonge dichters**, uitgegeven door De Vlaamse Gids. Ook in het **In memoriam** boek van Johan Daisne zijn heel wat gedichten van hem te lezen.

In de jaren van de burgeroorlog is hij uit idealisme en omdat hij het rechtvaardig achtte naar Spanje getrokken, of liever, daar door de krant Vooruit als verslaggever heen gestuurd. Jammer genoeg is het valiesje dat heel zijn correspondentie uit die periode met o.a. Ernest Hemingway, André Malraux, La Passionaria e.a. bevatte, verloren gegaan. Carmen bezit wel nog zijn verzameling foto's, o.a. van bombardementen op steden en dorpen en andere oorlogsverschikkingen. Terug in Gent onderwees hij iedere zondag 61 Spaanse kinderen in hun eigen taal in de stadsschool Spanoghe in de Sint-Lievenspoortstraat. (Ik heb zelf ook heel wat herinneringen aan die lagere school omdat ik er tienjaar later van het derde tot het zesde studiejaar op de banken heb gezeten.) In diezelfde periode verbleef er hij hem thuis op de Ferrerlaan een Spaans pleegmeisje, Carmen heette ze. waar heel het gezin zeer aan gehecht raakte, maar dat na de burgeroorlog verplicht was naar haar land terug te keren. Inmiddels was Robert Mussche gehuwd met Maria Op de Beeck en verhuisde hij naar de Paul Fredericqstraat 73, de vroegere woning van Paul De Ryck. Toen in 1942 het dochtertje van Robert Mussche geboren werd, heette hij haar ook Carmen.

Robert Mussche was tijdens de Tweede Wereldoorlog lid van het Onafhankelijkheidsfront en werkte samen met Achilles Mussche -geen familie!- aan de samenstelling van het clandestiene blad het Belfort. Toen het hier in Gent te gevaarlijk werd voor hem. week hij uit naar Brussel. Ook daar had hij nog enkele geheime ontmoetingen met Johan Daisne. In 1944 werd hij gearresteerd en, lijdend aan TBC als gevolg van een zware verwonding opgelopen hij het begin van de oorlog in de buurt van Antwerpen. met de laatste deportatietrein als politiek gevangene naar Neuengamme overgebracht.

Negen maanden heeft hij in het kamp doorgebracht Hij werd er, zoals hij dat

ook in België had gedaan, de ziel van het georganiseerd verzet. Sterker nog: hij bestuurde er ook de Duitse ondergrondse opstandelingen. Gesterkt door zijn bezieling zag hij er beter uit dan op vooroorlogse foto's.

Zijn levenseinde was bijzonder tragisch. In de laatste dagen van april 1945 werd de hele kampbevolking, na een vreselijke 10-daagse dodenmars, in schepen opgeladen om onder bewaking van SS-ers naar Lübeck te worden gebracht. Door de uniformen van de SS-ers misleid hebben geallieerde vliegtuigen de boten in de haai van Lübeck gebombardeerd en het grootste deel van de opvarenden is omgekomen. Ook Robert Mussche. Jan Everaert uit Gent is een van de weinigen die zich door urenlang zwemmen heeft kunnen redden en heeft kunnen getuigen van het overlijden van Robert Mussche.

"Een van mijn vroegste herinneringen was het steeds maar wachten op je terugreis, papa... Telkens er een konvooi politieke gevangenen terug uit Duitsland kwam, ging ik aan de hand van mama naar het Sint-Pietersstation. Ik was ongeveer 3 jaar.

Je was er nooit hij. de hel heeft je niet meer losgelaten.

En toch heb je me nooit verlaten, mijn hele leven was je me zeer nabij... Je dochter Carmen.

Gelukkig draagt zijn dochter Carmen zeer veel zorg voor alles wat haar vader haar heeft nagelaten: zijn handschriften, zijn bibliotheek, zijn bureau, zijn briefwisseling met o.a. de volledige briefwisseling met Johan Daisne. De brieven die Johan Daisne van Robert Mussche heeft ontvangen berusten in het AMVC te Antwerpen.

Bron: Johan Daisne **In memoriam Robert Mussche (Rudo Reyniers. 1912-1945)**, Aug. Vandeweghe, Gent, 1946. Aangevuld met gegevens me door Carmen Mussche en Dora Mahy mondeling medegedeeld.

Daniël Van Ryssel

BIBLIOGRAFIE

Bij Snoeck verscheen “**Nieuwen Bosch 1810-2010.**”

Het gaat dus niet over de historiek van de Abdij, want daarvoor moeten wij teruggaan naar de Middeleeuwen. Het was in 1215 dat er in Lokeren een vrouwenabdij gesticht werd met de steun van Johanna van Constantinopel.

Maar aangezien deze locatie verre van ideaal bleek te zijn, werd er in 1246 een nieuwe gebouwd in Heusden.

Na 1584 werd ook Heusden verlaten en er werd een nieuw klooster gebouwd in de Groene Hooie in Gent.

Dit boek gaat dus niet over het klooster, maar wel over de school die hier in 1810 gesticht werd door de inmiddels heilig verklaarde Julie Billiard, Soeur de Notre Dame de Namur. Een school die kan geklasseerd worden onder de “ankerpunten” in Gent, iets dat men altijd gekend heeft en vergroeid is met de stad. Tussen haakjes gezegd, oude Gentenaars hebben het gewoonlijk over den “Nonnenbos”.

De 200-jarige geschiedenis van een school kan niet ondergebracht worden in een dunne paperback, het is dus een lijvig boek geworden van een formaat van 21,5 x 28 cm. dat 192 bladzijden telt.

Een interessant hoofdstuk is dit waarin tal van oud-leerlingen herinneringen ophalen uit hun schooltijd.

Wat de aantrekkelijkheid van het boek verhoogt zijn de zeer talrijke foto’s, hoofdzakelijk in kleur. Wij telden er een 300-tal.

De prijs bedraagt 32 Euro. Voor de meeste oud-leerlingen, voor wie dit boek een absolute must zou moeten zijn is deze prijs hopelijk geen bezwaar.

Te kopen in de school.

De recensie van kunstboeken past niet in het kader van “Ghendtsche Tydinghen”, maar deze keer konden wij moeilijk voorbijgaan aan de publicatie door het Mercatorfonds van “**Gustaaf Van de Woestijne**”, de kunstschilder en de jongere broer van Karel. Dit ter gelegenheid van de tentoonstelling, gewijd aan dit thema, die doorging in het MSK van 27 Maart tot 27 Juni 2010. En aangezien Gustaaf toch een echte Gentenaar was, een kort woordje over dit volumineus kunstboek.

Het bevat, buiten diverse foto’s, meer dan 200 reproducties van werken van Gustaaf Van de Woestijne. Het meet 24,5 x 29,5 cm., telt 255 bladzijden en kost 39 Euro, wat zeker niet abnormaal is voor een dergelijk kunstboek.

Te bekomen in de handel en wij veronderstellen ook in het Museum voor Schone Kunsten.

H.C.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Brief van de heer **A.K. Evrard**:

“Een kleine reactie en aanvulling op “Wonen onder een kerk”.

Nu op mijn 87e herinner ik me nog goed dat achter en onder Sint-Pieterskerk niet alleen het Sabattini Mime-Theater was van Marcel Hoste (met als voorbeeld en inspirator de Fransman Marcel Marceau), maar dat Hoste die ook kunstschilder was, er nog tentoonstellingen hield. Ik ben er o.a. nog op een opening door Prof. Paul De Keyser geweest (dat was met de toen bestaande vereniging “De Vrienden van Oud Gent”). Hoste schilderde bij voorkeur clowns, maar ook vrouwen- en kinderportretten.”

Brief van de heer **Gaston Poelman**:

“Betreft artikel over de pest van Pierre Kluyskens.

Bij mijn weten werden de pestlijders in een zaal ondergebracht en als er een niesde werd die uit de zaal verwijderd omdat hij genezen was. Men riep de zieke toe “Gezondheid”, wat tot heden nog gebruikt is, doch aan het uitsterven is. Bij een niesbui zal men u toeroepen “Weg gij met uw vuile microben”. Ik heb geen vermoeden waar ik deze “wetenschap” heb opgevist en hoop er u mee van dienst te zijn. Verder veel succes met G.T.”

HET KRONIEKJE VAN EEN OUDE GENTENAAR

Vandaag met de **K**.

Kaduuk: In slechte staat. Kapot.

Kakschole: Kleuterschool.

Kakske: Iets van weinig betekenis, dat niet goed is, geen succes heeft. “Da tonielstuk was maor ‘n kakske”.

Kalant: Klant.

Kolissebruud: Réglisse.

Kolissenhijt: Zoethout

Kalle: Domme vrouw. Ook Kallemoeie. Een gloeiende kalle.

Kalveke Mozes: een dommerik.

Kameraod Schaovelijnk: Gemeenzaam voor iemand wiens naam men niet kent of hem vergeten is.

Kanegeluk: het laatste gedeelte van de inhoud van een kan (meestal koffiekan).

Uit de **Kapelle klappe**: Iets onthullen, iets naar buiten brengen dat in feite confidentieel was.

Kapittel: deel van bvb. een appelsien.

Kaberdoeske: een cafeetje van een verdacht allooi.

Kriebelmuite: een hoerenkotje.

Kassijne: kozijn van een venster.

‘t **Katse** van de bende: de aanvoerder.

Kazak: Overjas met wijde mouwen. Zijne kazak draoje: in de politiek van partij veranderen.

Keikop: een koppigaard.

Kemelzêke: Ammoniak.

Kerrekole: Caracole.

Iemand ne **Keu** vlechten: iemand foppen of bedriegen.

Keuntse: een wild konijn.

Kèze: een van de vele uitdrukkingen voor een oorveeg.

Kiekhoest: kinkhoest.

Kènkee: Quinquet.

Kilo: een dommerik.

Klakpotter: een huisschilder. Meestal in denigrerende zin, een slechte schilder.

Klappe: Spreken, ik klappe mijn Gèns.

Klavette: een spie.

Klippel: Ne klippel lekkerkoeke. Een stuk peperkoek van de het formaat waarin het normaal verkocht wordt.

Kloef: een holleblok.

Klof: Juist. 't Zit er klof op. Het zit er vlak op.

Kluut: Kloot. Met de uitdrukkingen waarin dit woord voorkomt kunnen wij ettelijke bladzijden vullen.

Kluit: 10 centiemen.

Kneukel: Naast de naam van een oud gebak, een dommerik.

Knoensel: Enkel.

Kope: een spin.

Konkelfoeze: Iets in het geheim beramen.

Kontekletser: een habijt.

Kooldraogerscognac: verdunde genever.

Krim de glas: Ijsroom.

Kreejon: Potlood.

Kruit: krijt.

Van **Kromme** 'n aos gebaore: doen alsof men iets niet weet, veinzen.

Kurtewaoge: Kruiwagen.

Kuifel: een dommerik.

Kíete: Een kruik, De kuit.

Kuste: Korst.

Kwáoperte: Een kapoen, een deugniet. (Van kinderen).

Kwikkelen: Krakelen, kijven.

Kwistenbiebel: Iemand die niet ernstig te nemen is.

't **Krulleke** van 't stirtse ès 't fatsoen van 't hondeke.

Van zijne **Kaba** zijn: Van streek zijn. Even niet goed weten wat men moet doen.

Ne **kader sláon:** een fout maken.

Kadijl van d'helse duvels: een overdovend geluid.

't Zal in eu **Keele** schiete: Ge zult er naast pakken.

'n **Kerre** te gruu: Veel te groot. Bv. als men een kledingstuk past dat enkele maten te groot is.

Legge, gelijk de **Kiekes:** Tegen iemand die u iets moet betalen.

Hij 'n **Kieptege** gîen woord: hij zweeg.

't **Kiske** of 't koleke uitbláoze: Moeten boeten voor een ander, voor iets dat men niet gedaan heeft.

Of den duvel hêwt de **Kisse:** Trots alles.

Da ezu ne **Kop** op 'n virke stond, 'k ate van ze leve gîen huuf lakke ne mîer.

Kwèst: Kwest zal 'tij kome: Twijfel of iets zal gebeuren.

't Es wàor, op ne **Kletskop** stáot er gîen háor.

Hugo Collumbien

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

In de jaren '20 van de vorige eeuw publiceerde Alfons Van Werveke in de "Gazet Van Gend" de hier onderstaande twee stukjes.

Wellington tegen het "Journal de la Flandre"

25 Juli 1817 schreef Wellington, de held van Waterloo, aan den prokureur des konings te Cent, dat hij een proces voor laster inspande tegen den uitgever van het "Journal politique, administratif, judiciaire, commercial en littéraire de la Flandre orientale et occidentale".

Dit blad, waarvan het eerste nummer 12 April 1816 verscheen, gaf zijn laatste nummer einde April 1818 uit. Tot opstellers had het achtereenvolgens Lallemand en Rioust, en het telde onder zijn medewerkers Azais, Béry de St-Vincent, Cauchois Lémaire, Wallez, abt De Feere, advocaat Donny, Cornelissen, enz.

Rioust was een Franschman, naar België gevlucht om een uitgave, door de Fransche regeering van Louis XVIII aangeslagen. Het blad had dus weinig genegenheid voor het bewind, dat na den slag van Waterloo aan het roer was gekomen en minder nog voor Engeland.

14 Juli 1817 verscheen een naamloos stuk van een Parijschen briefwisselaar, Alexandre d'Ivry, waar o.a. in te lezen stond: "Parijs: De heer De Bru, intendant van Martinique, zijn gezag te buiten gegaan zijnde door verschillende officieren in de boeien te slaan en naar Frankrijk te zenden onder voorwendsel van bonapartisme, zoo heeft het ministerie in zijn politiek, geoordeeld dat het betaamde hem te vervangen, en de "Quotidienne" had de benoeming van den heer Esmangard aangekondigd. Een bevel van het ministerie van politie schrijft voor dit nieuws niet te verbreiden. Men is van gevoelen dat, aangezien de heer De Bru de kolonie zeer goed bestuurt ten voordeele van een vreemde regeering, lord Wellington heeft verlangd hem in zijn ambt te behouden. Er is niets meer noodig om hem in zijn eervolle bediening te laten".

Het blad liet dus verstaan, dat Wellington zich bemoeid had met het inwendig bestuur van Frankrijk. "Wellington, prins van Waterloo" schreef 25 Juli 1817 aan den procureur des konings te Gent: "Dit artikel raakt mij in mijn eer; het kwetst de hoedanigheid, waarmede ik ben bekleed niet minder dan mijn principes. Het is dus mijn plicht een aanklacht in te dienen". Gedurende het onder-

zoek, dat volgde, verklaarde de uitgever, het handschrift niet meer te hebben en hij weigerde den naam van den briefwisselaar te doen kennen. Hij werd geroepen voor de rechtbank te Gent voor laster bij middel van de pers. De hertog van Wellington eischte 10.000 gulden schadeloosstelling en het recht het vonnis ten getale van 2000 afdrukken te verspreiden ten koste van den uitgever.

De zaak werd 1 September 1817 bepleit. De procureur eischte de veroordeeling van den uitgever tot één maand gevangenisstraf, 300 gulden boete en berooving van zijn burgerrechten gedurende vijf jaar. 7 September verklaarde de rechtbank Wellington's vraag niet ontvankelijk. De hertog en het openbaar ministerie gingen tegen dit vonnis in beroep. De zaak, voor het verbrekingshof te Brussel gebracht, sluisde wat uit.

9 Juli 1818, hield het hof van verbreking zich met het geding tegen het "Journal" bezig. Daar de uitgever aan Wellington geschreven had om hem een vergelijk voor te stellen, zoo verklaarden 's hertogs advocaten wel te willen toestemmen de zaak uit te stellen tot wanneer de beschuldigde antwoord had gekregen, maar ze voegden er aan toe, dat het voorstel dan alleen kans tot aanneming kon hebben, als de naam van den schrijver van het artikel zou bekend gemaakt worden. 27 Juli 1818 veroordeelde het hof van verbreking den uitgever van het "Journal" tot één maand gevangenisstraf, het verlies van zijn burgerrechten gedurende vijf jaar, 25 gulden boete en de kosten van twee gedingen; daarbij mocht het vonnis gedrukt en aangeplakt worden ten getale van 500 afdrukken op de plaatsen door Wellington aan te duiden binnen de grenzen van het koninkrijk.

Een van onze groote rechtsgeleerden heeft zich destijds beziggehouden met het geding Wellington-Journal de la Flandre. De veroordeling scheen hem toe "onverdiend en niet te rechtvaardigen", onder andere "omdat de elementen van den laster ontbreken". Hij eindigt zijn opstel met "zijn spijt uit te drukken dat de luister van een grooten naam de rechters van Brussel heeft verblind en dat ze de weegschaal van het gerecht niet met vaste hand hebben gehouden en rechtvaardig hebben geoordeeld in een zaak tusschen den machtige overwinnaar van Waterloo en den nederigen drukker van Gent". Met de wetenschap van de rechten en de wetten zijn wij niet vertrouwd, maar, als elkeen, oordelen wij de daden van anderen. Wij deelen de meening niet van den rechtsgeleerde. Het vervolgde opstel schijnt ons toe duidelijk te zeggen dat Wellington zich bemoeit met de binnenlandsche zaken van Frankrijk. Dat belet ons niet van oordeel te zijn, evenals de rechtsgeleerde, dat Wellington beter hadde gedaan geen vervolging in te spannen.

Overblijfsels van de vestingen

Het plaatsen van de buizen voor het Bockwater heeft de grondvesten blootgelegd van de vroegere vestingen vóór den grooten ingang van Sint-Maartenskerk op Ekkergem.

Ze dagteekenen van 1578. Ze bestaan uit een mengsel van baksteen en van Doorniksche blauwe steen, gelegd in een zeer harden mortel met veel kalk bereid. Buitengewoon sterk is dat bouwwerk, zoodat men het slechts met groote moeite kon doorbreken.

Destijds waren de vestingen zeer hoog vóór de kerk, en 't is alzoo, dat men moet uitleggen, hoe de vloer der kerk zooveel hooger ligt dan de straat, evenals de dorpel der eerste huizen van de Ekkergemstraat en van de Ekkergemlaan. De vestinggracht lag aan de buitenzijde van de huidige laan en is pas vóór een vijftigtal jaren geheel verdwenen. Heel de vesting heette men **bolwerk** en 't is van dat woord dat het **Fransche boulevard** komt.

Alfons Van Werveke

DIT BESTAAT NIET MEER

De bomen op de Charles de Kerchovelaan. Toen bomen niet moesten wijken voor auto's.
Foto genomen op 12 Augustus 1962.